

Nu börjar vi med barnen!

**Ett främjandesystem för barns
och ungas välbefinnande, DEL 1**

Främjandesystem börjar med ett görande

Samhällsnytta

KARLSTADS UNIVERSITET SAMHÄLLSNYTTA AB

Solrosfrö - Ett litet frö som kan få stora ting att växa

Rapporten ingår i Nationell samordnare för Agenda 2030:s skriftserie: Samtal om hållbar utveckling. Publicerad mars 2024.

Innehåll

Förord	5
Sammanfattning	6
Att tänka bortom nuvarande system och skapa ett främjandesystem	9
Genomförandet av Nu börjar vi med barnen!	10
En arena för att utveckla ett främjandesystem	10
Lokala piloter och nationella aktörer knutna till arenan	11
Metoder för att utforska ett främjandesystem	11
Främjandesystem för barn och unga – en outnyttjad potential och möjlighet för att skynda på omställningen till hållbar utveckling	13
Idag är arbetet med främjande och förebyggande fragmenterat	13
Att skilja på det främjande och förebyggande arbetet och lyfta fram det främjande	13
Vad är främjande för barns och ungas välbefinnande	13
Det främjande är en outnyttjad potential som kan stärkas med ett främjandesystem	14
Utvecklingen har börjat i lokala piloter	15
Viktiga byggstenar i ett framtida främjandesystem som arbetet i Nu börjar vi med barnen! har utgått ifrån	15
Arbetet har framför allt skett i lokala piloter	16
Att plantera frön för en gemensam främjande framtid	17
Region Örebro – Ljusnarsbergs kommun: Från många spridda initiativ till en gemensam riktning i hela samhället	20
En plats med gamla anor	20
Arbetet i Nu börjar vi med barnen!	20
Ungas visioner och lokala spår av en främjande praktik	21
Ett utvecklat samarbete mellan olika aktörer i fokus med stöd av en främjande designprocess och processledning genom spegling	23
Pågående arbete i ett framväxande samarbete mellan olika aktörer: Pensionärer som trygga vuxna i skolan	24
Pågående arbete i ett framväxande samarbete mellan olika aktörer: En delad dröm om ett gemensamt allaktivitetshus som samlingspunkt och hävstång för utveckling	24
Region Västernorrland – Ånge kommun: Från kartläggning av samverkan till mötesplatser över generationsgränser och en tillsammanskraft	27
Ånge kommun går med i Nu börjar vi med barnen!	27
Barn och ungas perspektiv saknades	27
Tester för att lära mer om främjande	28
Förutsättningar för att utforska och utveckla ett främjandesystem	30

Region Stockholm – Södertälje kommun: Från prestationsnorm till att få må bra och utvecklas i livet	32
En stad med gamla anor och olika kulturer	32
Arbetet i Nu börjar vi med barnen! och ett ökat intresse i kommunen för att arbeta med barn och ungas delaktighet	32
Genom ett empatiarbete med intervjuer och workshops med ungdomarna på KAA har de regionala processledarna utvecklat ett samtalsstöd som nu testas i KAA-verksamheten.	33
Spår av en främjande praktik: Målbilder för vad som är värdeskapande i kontakter med skola, vård och socialtjänst	36
Värmland: Från ett utforskande arbete kring matlandskap för barn och unga till ett ansvarstagande för styrning och organisering	38
Arbetet i Nu börjar vi med barnen! 38	
Ett utforskande arbete av barn och ungas delaktighet och strukturer för beslutsunderlag	38
Säffle kommun med fokus på barn och ungas delaktighet	39
Spår av främjande strukturer: Barn och unga som etnografer i sina lokalsamhällen	39
Spår av främjande strukturer: Unga kommunutvecklare	40
Filipstad och Storfors – bra beslutsunderlag och mätbara resultat för barn och ungas välbefinnande	42
Data för bra beslutsunderlag	42
Spår av främjande strukturer: Från det objektiva mätbara till det subjektiva erfarna	43
Spår av främjande strukturer: Långsiktig finansiering och mål	43
Insikter om en utforskande process som sker på okänd mark, där ingångsfrågor ändras och fördjupas	44

Förord

Agenda 2030 brukar beskrivas som världens plan för omställning till hållbar utveckling. En av agendans kanske främsta förtjänster är att den hjälper oss förstå, inte bara att olika utmaningar och lösningar hänger samman, utan också hur de gör det. Agenda 2030 utgår därmed från ett systemperspektiv som inte i första hand handlar om att hitta symptomlindring utan i stället bot för de grundläggande sjukdomarna som vår värld lider av.

En hel del av dessa brukar sorteras in under rubriken social hållbarhet och handlar om alltifrån ökade samhällsklyftor till problem i form av psykisk ohälsa, brottslighet, droganvändning med mera.

Idag vet vi, tack vare lång och gedigen forskning, att många av dessa problem skulle kunna undvikas om vi bara hade gjort annorlunda från början. I de flesta fall är det där "från början" redan i barndomen. Det kan handla om att stödja nyblivna föräldrar som har det tufft, motverka mobbing eller ge alla barn tillgång till en meningsfull fritid. Vi brukar kalla den här typen av insatser för främjande och förebyggande men om vi ska vara ärliga så blir det mest det senare. Detta hänger i sin tur samman med att vi ofta är problemfokuserade och därför söker lösningar på dessa specifika problem snarare än grundorsakerna.

I pilotprojektet Nu börjar vi med barnen! har vi i stället velat fokusera på främjande och om det med hjälp av det konceptet går att hitta bredare ansatser för att ge människor en bättre start i livet och kunna ta tillvara på de möjligheter som finns. Främjande är ett inte helt igenom definierat begrepp vilket kanske är en delförklaring till att det kan upplevas svårare att arbeta med. Forskningen har dock visat att främjandeinsatser i form av stärkta skyddsfaktorer kan vara mycket mer effektiva än att enbart fokusera på riskfaktorer och därmed förebyggande insatser.

Nu börjar vi med barnen! har med hjälp av en utforskande metodik försökt öka förståelsen för begreppet främjande samtidigt som den har undersökt hur ett system som främjar främjande skulle kunna se ut och vilka komponenter det behöver bestå av. Arbetet har framför allt bedrivits i lokala kontexter med en vilja att låta många olika individer och aktörer bidra till diskussionerna. För samtidigt som främjande har stått i fokus så har vi också velat pröva hur vi genom att låta många röster höras kan hitta bättre lösningar på de problem och utmaningar som vi står inför.

Det har varit ett väldigt spännande men också krävande arbete som har bedrivits under drygt två år och som har gett massor av nya insikter kring främjande men också vikten av att låta många känna delaktighet och inflytande liksom betydelsen av att se möjligheter snarare än enbart problem.

Jag vill passa på att tacka alla de personer och aktörer som på olika sätt har bidragit till piloten. Utan er hade det här definitivt inte varit möjligt.

Gabriel Wikström

Stockholm den 18 mars 2024

Sammanfattning

Enligt Den nationella samordnaren för Agenda 2030 räcker det inte med att utveckla nuvarande styrning och organisering utan transformationen till det hållbara samhället kräver att Sverige också identifierar och skapar nya strukturer för att lösa vår tids problem.

I detta syfte startades piloten Nu börjar vi med barnen! som har pågått under 2022 till och med januari 2024. I piloten har utredningen velat bidra till att tänka bortom nuvarande system och skapa ett främjandesystem som tar avstamp i barns och ungas behov, snarare än att utgå ifrån dagens strukturer. Genom att lyfta fram det främjande har syftet också varit att synliggöra det som ett eget område som kräver sina särskilda satsningar och sitt eget systematiska arbete.

Piloten är ett samarbete mellan Den nationella samordnaren för Agenda 2030 och Samhällsnytta AB, som ägs av Karlstads universitet. De två aktörerna har tillsammans skapat en arena för dialog och policyutveckling av ett främjandesystem, med närvaro på samtliga samhällsnivåer. Såväl lokala, regionala som nationella aktörer och experter har därigenom kunnat träffas för att tillsammans utforska vad ett främjandesystem kan vara. I detta har även ingått ett utforskande arbete i lokala piloter som har genomförts av Region Värmland med kommunerna Filipstad, Storfors och Säffle, Region Västernorrland med Ånge kommun, Region Örebro med Ljusnarsbergs kommun, Region Stockholm med Södertälje kommun samt lokala organisationer och företag.

Mot bakgrund av utredningens analys av problem och behov kopplade till omställningen till hållbar utveckling i stort liksom mer specifikt till problemen med att få till stånd det främjande arbetet avseende barn och unga formulerades initialt några "byggstenar" som bedömdes behöva ingå i ett främjandesystem. De har i olika grad prövats i framför allt de lokala piloterna och utifrån platsernas specifika förutsättningar. I Ljusnarsberg valde de att fokusera på att utveckla kommunens samverkan med civilsamhället, i Ånge att implementera det främjande direkt i kommunens ordinarie strukturer, i Södertälje att involvera barn och unga mer i såväl individinsatser som i kommunens verksamhetsutveckling och i Värmlandskommunerna att utveckla styrning och ledning.

Systemperspektiv, mötesplatser för samverkan mellan samhällsnivåer och samhällssektorer, ett aktivt medskapande av barn och unga respektive praktiker i framtagande och utveckling av främjandesystemet osv. är byggstenar som i huvudsak har bekräftats och förstärkts genom arbetet i piloten. Därutöver har nya insikter och kunskaper vuxit fram. Men framför allt har arbetet i piloten bidragit till ett nytt sätt att ta sig an utveckling och i och med det ett perspektivskifte från att börja i problem till att i stället börja i platsers resurser och möjligheter och hur dessa kan stärkas och växa.

Den nationella samordnaren för Agenda 2030 bedömer att det finns stor potential att fortsätta utveckla ett främjandesystem för barns och ungas välbefinnande. Förslag lämnas därför på ett antal utgångspunkter och byggstenar för ett främjandesystem. Dessa bygger dels på erfarenheter och insikter från arbetet med Nu börjar vi med barnen!, dels på en övergripande analys av vad som krävs för att skapa lösningar på komplexa problem och att driva en långsiktig och systematisk förändring.

Forskning visar att satsningar på det främjande arbetet, att stärka barns och ungas frisk- och skyddsfaktorer, har stor inverkan på deras välbefinnande. I det främjande arbetet finns en outnyttjad potential för att stärka arbetet med barn och unga som är viktig att ta vara på i omställningen till hållbar utveckling.

Nu börjar vi barnen! sammanfattas i tre delrapporter. I del 1 sammanfattas genomförandet med fokus på de lokala piloterna. I del 2 sammanfattas gjorda erfarenheter och slutsatser från genomförandet samt rekommendationer till ett fortsatt utvecklingsarbete för att etablera ett främjandesystem efter mars 2024, då Den nationella samordnaren för Agenda 2030:s uppdrag upphör. I del 3 sammanfattas kunskap om främjande för det lokala arbetet.

På en ungdomsgård i Ånge gjordes stationer där ungdomar, Nationell samordnare Gabriel Wikström, praktiker och tjänstepersoner möttes på plats i dialoger om framtiden. Foto: Karin Petrusson

INTRODUKTION

Ett främjandesystem för barn och unga, en outnyttjad potential och möjlighet för att skynda på omställningen till hållbar utveckling.

Att tänka bortom nuvarande system och skapa ett främjande-system

Regeringen utsåg i februari 2020 en nationell samordnare för Agenda 2030 (Samordnaren) som under perioden februari 2020 till och med mars 2024 ska stödja regeringen i arbetet med att genomföra Agenda 2030 och de globala målen för hållbar utveckling i Sverige. Utredningen ska i korthet initiera, främja, stimulera, stärka och fördjupa andra aktörers arbete med omställningen¹.

Enligt Samordnaren kräver transformationen till det hållbara samhället större reformer och systemförändringar. För att börja identifiera nya möjligheter och lösningar behöver Sverige därför hitta nya sätt att tänka kring system och ibland skapa nya system.

I detta syfte startades piloten Nu börjar vi med barnen! som har pågått under 2022 till och med januari 2024. I piloten har utredningen velat bidra till att ta fram och pröva ett främjandesystem som gynnar alla barns och ungas välbefinnande 0–20 år. Därigenom ska de också ges bättre förutsättningar att som vuxna etablera sig i samhället. Arbetet med barn och unga är viktigt att prioritera i omställningen till hållbar utveckling bland annat sett ur ett livsloppsperspektiv. Det är viktigt både för att ge alla barn och unga en god start i livet och för att sådana satsningar ökar chansen till att de dessutom får ett gott vuxenliv.

Ett sammanhängande system som utgår från ett helhetsperspektiv på det främjande arbetet finns inte idag. En grundtanke har varit att utveckla ett främjandesystem som inte tar avstamp ifrån dagens strukturer och aktörer utan som byggs med utgångspunkt i att bättre tillgodose barns och ungas behov såsom de ser ut idag och i framtiden.

Piloten är ett samarbete mellan Samordnaren och Samhällsnytta AB² med finansiering av Vinnova. Samhällsnytta, som ägs av Karlstads universitet, utvecklar ett arbetssätt där så kallade arenor skapas för att arbeta med statliga utredningar och framtagning av policy.

Den nationella projektledningen för Nu börjar vi med barnen! har bestått av Emma Sterky för Den nationella samordnaren för Agenda 2030 och Matilda Legeby och Karin Petrusson för Samhällsnytta.

Arbetet i Nu börjar vi med barnen! presenteras i tre delrapporter. I denna den första rapporten sammanfattas genomförandet av Nu börjar vi med barnen! med fokus på de lokala piloterna. I den andra rapporten sammanfattas gjorda erfarenheter och slutsatser från genomförandet samt rekommendationer till ett fortsatt utvecklingsarbete för att etablera ett främjandesystem efter mars 2024, då Samordnarens uppdrag upphör. I del tre sammanfattas kunskap om främjande för det lokala arbetet.

Rapporterna ingår i Nationell samordnare för Agenda 2030:s skriftserie: Samtal om hållbar utveckling.

¹ Dir. 2020:17 *En nationell samordnare för Agenda 2030*.

² Samhällsnytta är ett dotterbolag till Karlstads universitet Holding AB, ett bolag som helt ägs av Karlstads universitet. Verksamheten drivs utan avkastningskrav, som en del i universitetets arbete att göra forskningsresultat tillgängliga och användbara i samhället. <https://www.kau.se/samhallsnytta>

Genomförandet av Nu börjar vi med barnen!

Samordnaren och Samhällsnytta har i Nu börjar vi med barnen! tillsammans skapat en arena för dialog och policyutveckling av ett främjandesystem, där de två aktörernas samlade kompetens, nätverk och mandat har använts. Genom arenan har såväl lokala, regionala som nationella aktörer och experter träffats för att tillsammans utforska vad ett främjandesystem kan vara. Nu börjar vi med barnen! har också omfattat lokala piloter. De har på olika sätt prövat att arbeta med främjande för att börja utveckla viktiga beståndsdelar i lokala främjandesystem.

En arena för att utveckla ett främjandesystem

Nu börjar vi med barnen! har genomförts i ett samarbete mellan Samordnaren och Samhällsnytta där de två aktörerna har utgjort det som här har kallats en arena för dialog och policyutveckling av ett främjandesystem för barns och ungas välbefinnande. Samordnaren har regeringens uppdrag att skapa samarbeten mellan samhällsnivåer och samhällsaktörer. Samhällsnytta utvecklar ett arbetssätt där så kallade arenor skapas för att arbeta med statliga utredningar och framtagande av policy. Samhällsnyttas arbetssätt bygger på forskning och erfarenheter från Centrum för tjänsteforskning, Karlstads universitet, och Experio Labs designmetodik. Deras ambition är att förbättra eller ta fram ny policy tillsammans med hela samhällssystemet där de som blir påverkade av policyn, det vill säga invånaren, finns i centrum. Experio Lab är ett kompetenscentrum med bas i ett antal regioner och som arbetar med att bygga kunskap kring design, tjänsteinnovation och användardriven utveckling i välfärden.

Den nationella projektledningen har bestått av Emma Sterky, kanslichef/huvudsekreterare för Samordnaren, och för Samhällsnytta Matilda Legeby, projektledare för genomförandet, respektive Karin Petrusson, designer. På lokal nivå har genomförandet stöttats av regionala processledare från Experio Labs nätverk som knutits till Samhällsnytta. Dessa tjänstedesigners har varit Carl Hast, David Relan och Andre Szeles för Region Värmland, Cindy Trilsbek för Region Västernorrland, Hanna Turesson Bernehed för Region Örebro samt Elin Hedbrandh och Melina Pyykkönen för Region Stockholm.

För att symbolisera arenan gjordes en övning med en tråd för att koppla ihop de olika aktörerna i systemet. Foto: Stina Hjälms.

Fritidsbanken i Filipstad. Gamla folketshus i Ljusnarsberg. EPA-traktor på parkeringen utanför skolan i Säffle. Foto: Karin Petrusson.

Lokala piloter och nationella aktörer knutna till arenan

Till arenan har ett antal lokala, regionala och nationella aktörer varit knutna som tillsammans har arbetat på generativa och utforskande sätt. När kriterier för vilka aktörer som skulle bjudas in att delta togs fram var det ett antal aspekter som var centrala.

De lokala aktörerna skulle inte bara medverka i dialoger ordnade av arenan utan också vara intresserade av att driva ett lokalt utforskande arbete och experiment. Samordnaren letade efter aktörer som redan hade ett pågående främjande arbete, där det fanns ett intresse av att ta arbetet vidare till en strategisk nivå med lärande på flera nivåer. För samhällsnytta var det viktigt att det fanns inbäddad kompetens att driva förändringsprocesser med ett systemiskt perspektiv. Genom Samhällsnytta och Experio Labs nätverk i regioner, med kompetens och möjlighet att facilitera processer i tjänstedesign och systemisk design, identifierades ett antal kommuner som var intresserade eller hade pågående projekt inom det främjande området som kunde få stöttning av regionen. De nationella aktörerna samt civilsamhällsorganisationerna som bjöds in, samt några privata aktörer, hade uppdrag inom främjande för barns och ungas välbefinnande.

De lokala aktörerna som har ingått i Nu börjar vi med barnen! är Region Värmland med kommunerna Filipstad, Storfors och Säffle, Region Västernorrland med Ånge kommun, Region Örebro med Ljusnarsbergs kommun, Region Stockholm med Södertälje kommun samt lokala organisationer och företag. Medverkande nationella experter har kommit från Livsmedelsverket, Naturvårdsverket, Skolverket, Socialstyrelsen, Länsstyrelsen i Stockholm, Sveriges Kommuner och Regioner (SKR), Generation Pep, Riksidrottsförbundet och Rädda Barnen. I piloten har även forskare från Örebro universitet, Karlstads universitet och Arkitektur- och designhögskolan i Oslo medverkat.

Metoder för att utforska ett främjandesystem

Genom metoder från systemisk design och policydesign har konceptet främjande och ett främjandesystem utforskats. Med systemisk design menas medveten utformning av aktörernas relationer till varandra med fokus på flernivåstyrning, systemhinder, gränsvytor och mellanrum där det gäller att förstå helheten ur samtliga aktörers perspektiv men med tydligt fokus på det som är viktigt och värdefullt för individerna som verksamheterna riktas mot. För att arbeta på detta sätt behöver aktörerna träffas vilket skett genom arenan.

Nedan presenteras de olika faserna i genomförandet av Nu börjar vi med barnen!.

FAS 0 - FÖRBEREDELSE

mars - september 2022

I denna fas skapades arenan som bestod av representanter för nationella aktörer, regioner och kommuner med kunskap om och intresse för att utforska ett främjande arbete för barn och ungas välbefinnande.

FAS 1 - MÅLBILDER, FRÅGESTÄLLNINGAR OCH FRAMTIDSVISIONER

september - december 2022

I denna fas låg fokus på att synliggöra barn och ungas egna berättelser, erfarenheter och drömmar som en riktning för arbetet framåt. Aktuell forskning kring främjande inkluderades och tillsammans med barn och ungas berättelser skapades målbilder för framtiden. Workshoparna fokuserade på att formulera frågeställningar och experiment kopplade till visioner för att undersöka vilka förutsättningar som krävs på varje plats för att komma närmare ett främjandesystem.

Gemensamma möten med alla lokala process- och projektledare en gång i månaden under hela projektiden. Nationella projektledningen har även haft separata möten med de lokala piloterna flera gånger varje månad.

FAS 2 - EXPERIMENTERA OCH PROVA LOKALA FRÄMJANDESYSTEM

januari - november 2023

I fas 2 började lokala test och experiment ta form. Med ett möjlighetsfokus provades förutsättningar lokalt för att stärka relevanta skyddsfaktorer och bygga upp en del av ett främjandesystem. Workshoparna hade fokus på att fördjupa frågeställningar och förtydliga experiment.

Under denna period genomförde Samordnaren och Samhällsnytta lokala besök i kommunerna, på varje plats i deras respektive experiment. De nationella aktörerna bjöds in till separata workshops, där man arbetade med scenarion för att se bortom dagen system. Att koppla forskning till arbetet i piloten var viktigt och ett separat forskarseminarium genomfördes också för att ytterligare utforska hur arbetet med att pröva och ta fram ett främjandesystem skulle kunna stödjas av forskningen.

FAS 3 - TESTA OCH ANALYSERA FÖRUTSÄTTNINGARNA FÖR ETT FRÄMJANDE SYSTEM

november 2023 - januari 2024

I fas 3 fortsatte experimenten och testandet på lokal nivå parallellt med att ett analysarbete påbörjades. På lokal nivå handlade det om att identifiera förutsättningar som stöttar det främjande arbetet och vad som kunde behöva förändras. Nationella aktörer fokuserade på att utforska sina roller och hur de kan skapa förutsättningar för ett främjandesystem att växa lokalt. Under denna fas identifierades även fyra teman utifrån vilka förändringar som bedömdes nödvändiga för att ta oss bortom dagens system och stötta ett framväxande främjandesystem. Temana var: Främjande som ordinarie verksamhet med fokus på organisering och ekonomi, Kunskap om främjande både inom forskning och praktik, Långsiktigt agerande och uthålliga strukturer samt Hur man bygger upp en arena för att arbeta med komplexa samhällsutmaningar. Dessa teman blev fyra dialogsamtal där lokala aktörer, nationella aktörer, forskare och andra experter samlades. Arbetet med Nu började vi med barnen! avslutades med en spridningskonferens den 25 januari 2024.

LOKALT REGIONALT NATIONELLT FORSKNING

Workshop 1 - 20 september
Identifiera nuläge, framtidsvisioner och skiften.

Workshop 2 - 9 november
Identifiera frågeställningar och formulera experiment.

Workshop 3, (digital) 4 december
Summera lärdomar och formulera experiment.

Nationella aktörer, möte 25 januari
Skapa en grupp och tydliggöra uppdraget i piloten.

Workshop 4, 14 februari
Fördjupa och förtydliga experiment för att gå från ett tänkt skifte till systemförändring. Arbeta med att identifiera möjligheter och hinder.

Workshop 5, 16 maj
Lokala piloter delar pågående initiativ. Utifrån målbild och experiment, hur ser systemet ut som stöttar detta? Lokalt, Regionalt och Nationellt.

Lokala besök och workshops

21 mars Ljusnarsberg
24 mars Värmland
28 mars Änge
30 mars Södertälje

Nationella aktörer, workshop 26 - 27 april
Arbeta med framtidsscenario, med fokus på roller.

Forskarseminarium om främjande, 8 maj
Främjande för välbefinnande genom skyddsfaktorer.

Nationella aktörer, workshop 5-6 september
Vilken roll kan nationella aktörer spela, vilka aktörer kan hålla frågan och skapa förutsättningar för att främjandesystem kan växa?

Lokala besök och workshops

5 oktober - Änge
9 oktober - Ljusnarsberg
10 oktober - Säffle, Storfors
11 december - Södertälje

Samtal 1, 15 okt: Främjande som ordinarie verksamhet med fokus på organisering och ekonomi, Storfors.

Samtal 2, 15 nov: Från åtgärdande insatser till främjandesystem med fokus på kunskap inom forskning och praktik, Säffle och Södertälje.

Samtal 3, 17 nov: Agera långsiktigt för främjandet av barn och ungas välbefinnande med fokus på ett systematiskt uthålligt arbete, Änge och Ljusnarsberg.

Samtal 4, 23 nov: Utveckla arenor för komplexa samhällsproblem med fokus på process och metod.

Avslut och spridningskonferens, 25 januari 2024
Med lokala piloter, nationella aktörer och forskare

Fortsatt arbete på lokal nivå

Nya lärdomar in i andra arbeten

Främjandesystem för barn och unga – en outnyttjad potential och möjlighet för att skynda på omställningen till hållbar utveckling

Idag är arbetet med främjande och förebyggande fragmenterat

Det saknas idag ett systemperspektiv på och en nationell infrastruktur för det främjande och förebyggande arbetet och särskilt avseende det främjande. Insatser och stöd är fragmentiserade och kortsiktiga och det är bristande kvalitet och likvärdighet över landet. Ofta uppfattas det som svårt att prioritera det främjande och förebyggande arbetet och att få det att bli systematiskt. Det förklaras ibland med bristande ekonomiska resurser. Och ibland med att det saknas kunskap om vilka metoder som fungerar samtidigt som det finns såväl ekonomiska kalkyler som visar att det lönar sig som evidensbaserade metoder och evidensbaserad praktik. En annan förklaring som ofta är återkommande är bristen på samverkan på såväl lokal som nationell nivå, inom den offentliga sektorn men också mellan det offentliga och det civila samhällets organisationer och det privata näringslivet. Även vissa regelhinder brukar tas upp.³

Att skilja på det främjande och förebyggande arbetet och lyfta fram det främjande

Många gånger skiljer man inte mellan främjande och förebyggande arbete. Ofta nämns de tillsammans, men det handlar oftast om ett förebyggande arbete. De senaste åren har det förebyggande arbetet också fått stort fokus.

Samordnaren har i Nu börjar vi med barnen! velat lyfta fram det främjande som ett eget område för att synliggöra det men också för att tydliggöra att det kräver sina särskilda satsningar och sitt eget systematiska arbete. Såväl lagstiftning som nationella, regionala och lokala mål och riktlinjer ger stöd för att arbeta främjande för barn och unga. Inte minst beskrivs det främjande perspektivet i konventionen om barnets rättigheter med artiklar om bland annat barns rätt till liv, utveckling och bästa möjliga hälsa, men också rätten till delaktighet och inflytande, utbildning och till en meningsfull fritid.

I det främjande arbetet finns en outnyttjad potential för att stärka arbetet med barn och unga. Forskning visar att satsningar på det främjande arbetet, att stärka barn och ungas frisk- och skyddsfaktorer, har stor inverkan på deras välbefinnande (se vidare nedan).

För att utnyttja samhällets hela kapacitet att skapa ett gott liv för alla barn och unga behöver det främjande arbetet utvecklas och stärkas. Det räcker inte med åtgärdande och förebyggande arbete, vilka ofta sätts in när ett problem redan har uppstått. Samhället behöver i större utsträckning utnyttja möjligheten att stärka det friska och goda så att alla barn och unga känner välbefinnande och tilltro till den egna förmågan och kan nå sin fulla potential. Genom det förebygger samhället samtidigt att problem och ohälsa uppstår.

Vad är främjande för barns och ungas välbefinnande

I det främjande arbetet ligger fokus på att förstå och fokusera på de faktorer som främjar hälsa, utveckling och välbefinnande och om att stärka den enskildes känsla av sammanhang och mening. Till skillnad från det förebyggande och åtgärdande arbetet, som har stort fokus på att identifiera och reducera riskfaktorer, handlar det främjande arbetet om att identifiera frisk- och skyddsfaktorer.

³ Samordnaren hade i början av sitt uppdrag samtal och ett antal workshops om barn och unga och diskuterade svårigheter att få till stånd såväl främjande som förebyggande arbete med aktörer från offentlig, ideell och privat sektor som är verksamma på olika samhällsnivåer. Den bild som gavs bekräftas i olika rapporter och utredningar.

Friskfaktorer kan definieras som positiva faktorer som får barn och unga att utvecklas, må bra och känna sammanhang och mening. Friskfaktorer är faktorer som kan bidra positivt till hälsa, men de kan också skydda oss mot och motverka ohälsa och kallas därför ibland skyddsfaktorer⁴.

En skyddsfaktor brukar definieras som egenskaper, händelser, förhållanden eller processer som minskar sannolikheten eller risken för ett visst utfall genom att agera som en buffert mot eller mekanism som förändrar effekterna av att exponeras för risk⁵. Skyddsfaktorerna kan alltså öka en persons motståndskraft mot belastningar och kan förhindra eller dämpa effekten av riskfaktorer. I det här sammanhanget pratar man ofta om resiliens – att ett barn eller en ungdom som utsätts för många riskfaktorer ändå klarar sig bra och inte utvecklar ett visst negativt beteende eller problem. Skyddsfaktorerna är den positiva kraften hos barnet/ungdomen eller i barnets/ungdomens omgivning som bidrar till att motståndskraften skapas.

Friskfaktorer har alltså det friska i fokus och är därför kopplade till det främjande arbetet. Skyddsfaktorerna utgår teoretiskt från ett mer förebyggande perspektiv. Att det i det förebyggande arbetet både behövs en reduktion av riskfaktorer och en förstärkning av skyddsfaktorer utifrån att de kan kompensera för risker och skapa resiliens hos individen. I praktiken är det svårare att skilja mellan frisk- och skyddsfaktorer.

Forskning visar att det finns en kumulativ effekt av såväl risk- som frisk- och skyddsfaktorer⁶. Det innebär att ju fler frisk- och skyddsfaktorer desto större sannolikhet för ett positivt beteende. Det är också så att friskfaktorerna är succesivt adderande till varandra – de tenderar att hopa sig. Det är dock viktigt att betona att det handlar om sannolikhet. Fler frisk- och skyddsfaktorer leder inte per automatik till bättre välbefinnande. Det finns också ett komplext samspel mellan risk-, frisk- och skyddsfaktorer.

Forskning har visat på vikten av att skapa gynnsamma, positiva miljöer för barn och unga. Miljöer som främjar en god utveckling och motverkar/minskar risken för utvecklingen av psykologiska och beteendemässiga problem.

Forskning om det främjande arbetet beskrivs mer utförligt i rapporten *Nu börjar vi med barnen! Ett främjandesystem för barns och ungas välbefinnande, Del 3 Kunskap om främjande för det lokala arbetet*, av Camilla Pettersson, fil.dr. i folkhälsovetenskap vid Örebro universitet och som har medverkat i Nu börjar vi med barnen!.

Det främjande är en outnyttjad potential som kan stärkas med ett främjandesystem

Det främjande arbetet för barn och unga har stor potential men behöver stärkas genom att utveckla ett främjandesystem. Med ett främjandesystem avses ett system för främjande där aktörerna arbetar tillsammans utifrån en helhetssyn på det främjande respektive på barn och unga.

Fokus i främjandesystemet är på aktörer, styrning och organisering och att se hur olika delar hänger ihop och skapar en helhet eller ett system. Det handlar alltså inte om de enskilda insatserna för främjande var och en för sig eller om insatsernas effekter på barn och ungas välbefinnande utan om de ansvariga aktörerna och hur de samarbetar och de insatser de genomför tillsammans utifrån en helhet. Ett främjandesystem ställer krav på att det främjande perspektivet också beaktas i styrning och ledning i många politikområden och att samhälleliga förutsättningar skapas för att människor ska kunna utvecklas, må bra och kunna nå sin fulla potential. Ett främjandesystem bör bidra till att stärka aktörernas förutsättningar och kapacitet att arbeta systematiskt och långsiktigt utifrån ett helhetsperspektiv. I systemet ska insatser genomföras som ska främja barn och ungas välbefinnande både på individ- och gruppnivå.

⁴ Skolverket (2019). *Hälsa för lärande – lärande för hälsa*. Stockholm: Skolverket. Forskning för skolan. Hälsa för lärande – lärande för hälsa - Skolverket

^{5,6} Andershed, A-K., Andershed, A. (2019). *Risk- och skyddsfaktorer för normbrytande beteende bland unga: Att använda teori och forskning i praktiken*. Örebro: Örebro universitet.

Utvecklingen har börjat i lokala piloter

Ett främjandesystem behöver bland annat utvecklas med stöd av och bygga på hela samhällets resurser där samhällsnivåerna och samhällssektorerna samarbetar och där barn och unga själva är aktiva medskapare i framtagande och utveckling av systemet. I Nu börjar vi med barnen! har arbetet med att pröva och utveckla ett främjandesystem framför allt pågått i ett antal lokala piloter.

Viktiga byggstenar i ett framtida främjandesystem som arbetet i Nu börjar vi med barnen! har utgått ifrån

Mot bakgrund av Samordnarens analys av problem och behov kopplade till omställningen till hållbar utveckling i stort liksom mer specifikt till problemen med att få till stånd det främjande arbetet avseende barn och unga formulerades initialt några ”byggstenar” som bedömdes behöva ingå i ett främjandesystem. Dessa byggstenar har sedan prövats i piloten och framför allt i de lokala piloterna. I det följande beskrivs några av dem kort. I rapporten Nu börjar vi med barnen! Ett främjandesystem för barn och ungas välbefinnande Del 2 beskrivs de mer utförligt tillsammans med de iakttagelser och slutsatser arbetet i piloten har genererat.

- Ett främjandesystem ska skapas inom ramen för de planetära gränserna och tydligt utgå från barn och ungas behov och efterfrågan så som de ser ut idag utan att lämna någon utanför och utan att äventyra kommande generationers möjligheter att tillfredsställa sina behov och åtnjuta sina rättigheter⁷.
- Ett främjandesystem bör ha ett hela-samhället-perspektiv och ta tillvara hela samhällets resurser med samverkan mellan offentlig, privat och ideell sektor.
- Ett främjandesystem bör utgå från den lokala platsens betydelse och förutsättningar både för välbefinnande och för att bygga det lokala främjandesystemet.
- I framtagande och driften av systemet ska barn och unga och deras närstående involveras eftersom de har egna erfarenheter, kunskaper och idéer. Av samma skäl ska även praktiker involveras.
- För att utveckla och driva systemet behöver det skapas mötesplatser där de olika aktörerna kan träffas både lokalt och nationellt, och mellan samhällsnivåerna.

För att rama in främjandesystemet och dess inriktning något utvecklades också en målformulering med stöd av befintliga styrdokument⁸.

- Alla barn och unga har i sin uppväxtmiljö rätt till välbefinnande och en tilltro till den egna förmågan.
- Barn och unga är delaktiga i samhällsbygget och kan påverka den egna situationen såväl som vår gemensamma framtid.
- Främjandesystemet skapar värde i stunden, och tar hänsyn till kommande generationers möjligheter att skapa värde.

⁷ Brundtlandkommissionen, *Report of the World Commission on Environment and Development: Our Common Future*, 1987. Tillgänglig: [Our Common Future \(un-documents.net\)](https://www.un-documents.net/our-common-future.htm). Ansvaret för kommande generationer fastställs i den svenska regeringsformen, 1 kap. 2 §: ”Det allmänna ska främja en hållbar utveckling som leder till en god miljö för nuvarande och kommande generationer”. Generationsmålet är likaså det övergripande målet för Sveriges miljömålssystem: att Sverige till nästa generation ska ha löst de stora miljöproblemen, och detta utan att orsaka ökade miljö- och hälsoproblem utanför Sveriges gränser.

⁸ Målet för barnrättspolitikerna är att barn och unga ska respekteras och ges möjlighet till utveckling och trygghet samt delaktighet och inflytande (<https://www.regeringen.se/regeringens-politik/barnets-rattigheter/mal-for-barnets-rattigheter/>). Målen för regeringens ungdomspolitik är att alla ungdomar ska ha goda levnadsvillkor, makt att forma sina liv och inflytande över samhällsutvecklingen (prop. 2012/14:191). Se också Barnkonventionen <https://www.regeringen.se/regeringens-politik/barnkonventionen-som-svensk-lag2/>, prop. 2017/18:249 God och jämlik hälsa – en utvecklad folkhälsopolitik samt prop. 2019/20:188 Sveriges genomförande av Agenda 2030.

Som stöd för att ytterligare utforska vad ett främjandesystem bör omfatta skulle piloten genom Samhällsnytta hämta stöd i systemdesign och använda framtidsvisioner som en dragningskraft för att gå från ett nuläge mot ett önskat läge. Alla lokala piloter skulle också få stöd att arbeta med lokala experiment för att lära. Vidare skulle kunskapen och forskningen om främjande utgöra en central del av arbetet för att motivera och legitimera det.

Arbetet har framför allt skett i lokala piloter

Arbetet i Nu börjar vi med barnen! har främst bedrivits i lokala piloter kopplade till kommunerna. Processen för genomförandet var inte bestämd från början, men med principer från systemisk design och tjänstedesign⁹ har det lokala arbetet lyssnats in och en process har skapats allt eftersom för att stötta den lokala utvecklingen på bästa sätt.

Från början fanns också en tanke om att de nationella aktörerna skulle vara mer aktiva genom bland annat deltagande lokalt. Men pilotens komplexitet med ambitioner på många nivåer respektive att det främjande inte tidigare har utgått utifrån ett sådant helhetsperspektiv som förordats i piloten och inte heller så tydligt har skiljts från det förebyggande, gjorde att fokus i stället lades på att åstadkomma förflyttningar främst på lokal nivå. De nationella myndigheterna och civilsamhällsorganisationerna bidrog framför allt på de gemensamma workshops som ordnades inom ramen för arenan. Där hade de möjlighet att koppla det som piloterna gjorde lokalt till arbetet på nationell nivå samt bidra med sina perspektiv på hur de nationella myndigheterna och organisationerna styr idag och skulle behöva förändras för att bättre bidra till ett framtida främjandesystem.

⁹ Holmlid S. & Wetter-Edman K. (2021). *Tjänstedesign, principer och praktiker*.

Att plantera frön för en gemensam främjande framtid

Vem är det som arbetar med barn och ungas rättigheter? Det är den som inte kan låta bli. Det är den som har fått kontakt. Det är ett skratt eller bara en blick. Något som förändras. Du ser ett barn som ändrar sitt sätt att se på världen och sitt sätt att se på sig själv.

Kanske har det hänt en gång av tio. Men den gången räcker. Du kan aldrig släppa det. Fast det är inte så det känns. Det känns som att det är du som är fasthållen av något större än dig själv.

Den som arbetar med barn och unga är inte där för vad hen kan göra för andra, då blir man kortlivad. Ditt arbete kan vara en kil som långsamt vidgar ett utrymme, ett ogräs som sprider sig. Men när du vagnar fram för att öka det där utrymmet ökar också utrymmet i dig och när du slingrar dig in och ut och hittar minimala sprickor som blir fäste för ny grönska, fäster också ny grönska i dig. När vi gör något på allvar med någon annan gör vi det också med oss själva. Och det är det som får en att stanna. Och fortsätta och göra det igen. Trots allt. För det

kan varje person som är investerad i barn och ungas världar vittna om, att det arbetet sker trots bristande resurser och ibland nästan oöverstigliga utmaningar när kriminalitet, psykisk ohälsa och annat reser sig som en våg som nästan hotar att tippa över allt man försöker göra. Men det är det där lilla ordet "nästan" man håller tag i, eftersom man vet att motsatsen också är möjlig. Man vet att en ung människa trots allt kan välja sig själv, kan rädda sig själv. Sig själv är den enda man kan rädda och därför kan det aldrig handla om att hjälpa och dra loss andra och röja väg för dem. Men det konstiga är att när vi räddar oss själva kan vi också kroka arm och hjälpa varandra uppåt och framåt.

Förr i tiden (och det är det fortfarande här och var) när unga skulle hämtas tillbaka till den rådande ordningen var rollerna tydliga. Den vuxne visste och den unga var okunnig. Att växa var att acceptera hur det var. Nu vet vi att det var fel men vi har samtidigt inte riktigt kommit på vad som ska ske i stället. Vi vet att vi behöver tänka på andra och nya sätt och tillsammans med fler. Men riktigt hur det ska göras vet vi inte. Vi vet att vår demokrati hotar att bli något vi är överens om på pappret men saknar förmågor att göra i praktiken. Men vi har inte listat ut formerna för kunskap och samtal som gör den levande igen.

Men det finns undantag. Det finns de som vågar och kan pröva att göra samtal och inflytande i praktiken tillsammans med unga.

Det blir en del av en gemensam rörelse mot något annat och kanske bättre. Trots allt och inte enkelt eller perfekt. Men vad spelar det för roll. Det finns.

Det finns görande där avsikten kommer först. Och så finns det ett görande som svarar på något.

Den som arbetar med barn och unga kallas för en sak men är oftast också mycket annat. Bibliotekarien är också någon som lyssnar och hjälper en att formulera ett jobbigt mejl, fritidsledaren är också

den som promenerar med en bit på hemvägen, hjälper till med matteläxan och spelar fotboll med en när man inte fått plats i laget. Det är personer som alltid gör mer än vad de måste för att det är vad som behövs. Det är en sorts omsorg som inte alltid får ett språk att beskrivas med och inte alltid ses av någon utanför just de som berörs, och så gott som aldrig räknas in i lönesamtalen. Det är en omsorg i rörelse, som kan vara både snabb och anpasslig.

Hur beskriver man den bäst? Kanske på många olika sätt. Kanske med ord för det stora man vill och det lilla man gör, som leder en dit. Ett språk som används i det här materialet är trädgårdsspråket. Där ryms det som blir som man tänkt och det som tar överraskande vägar, det som tar tid på sig och det som går snabbare. I det språket ryms alla sinnen men framför allt beskriver det hur det enda man kan göra är att skapa förutsättningar, resten tar fröna hand om själva. En odlare sår med tillit till elementen och den inneboende växtkraften. När vi berättar för varandra om de projekt som ingår i den här satsningen är det en fråga som bär alla andra frågor på sina axlar. Vad betyder det att främja de här olika rörelserna? Vad behöver den som driver ett projekt för barn och unga för att kunna fortsätta, göra mer och fler sätt?

Ordet främja har varit med oss länge och det betyder i sin rot att bära fram. Så främjandet har en mottagare, eller flera. Att främja kan vara att bistå med platser där vi kan reflektera över och dela erfarenheter och lärdomar. Det kan vara att hjälpa till att beskriva och dela vad som skett och det kan vara att visa enskilda projekt att de inte är ensamma, att ta omsorg om eldsjälarna som alltid driver så att de inte brinner upp.

Projekten som ingår här handlar om barn och ungas rättigheter och utrymme. Men det de berör angår alla. Det är en framtid som sker här och nu. Fröna är fulla av kraft och vi odlar varandra i vår gemensamma trädgård.

Pernilla Glaser
utbildare, coach och metodutvecklare med fokus på tvärdisciplinära lärmiljöer och delaktighet

De lokala piloterna har fokuserat på olika delar av betydelse för det främjande arbetet

I Nu börjar vi med barnen! har fyra lokala piloter medverkat. De har identifierat ett särskilt område vardera avseende det främjande som har varit drivande i deras utforskningar. I Ljusnarsberg utvecklar kommunen samverkan med civilsamhället, i Ånge sker implementering direkt i kommunens ordinarie strukturer, i Södertälje utgår man från unga människors delaktighet och i Värmlandskommunerna ligger fokus på styrning och ledning.

Piloterna har genom sina utforskningar upptäckt nya möjligheter, synliggjort konflikter som kräver hantering, men framför allt har de agerat utifrån sina platsers specifika förutsättningar och utifrån dessa provat förutsättningar för främjandesystem, det som i piloten har kallats experiment. Dessa experiment har i sin tur sått frön för förändring, förflyttat individer och strukturer i både tanke och handling. Något som stöttat utvecklingen var ett gemensamt språk som började användas mer strategiskt där det främjande perspektivet lyftes genom att använda metaforer för växande frön och behovet av ett ekosystem.

Flera utforskande processer har genom de lokala piloterna därmed ägt rum på olika platser runt om i landet. Dessa processer belyser olika aspekter som stärker en främjande praktik, där ett förstärkt fokus på möjligheter, införande av ett systemperspektiv för att påverka styrning och organisering samt skapandet av flera mötesplatser för perspektivskiften har tagit arbetet framåt. I följande kapitel följer beskrivningar av de lokala piloternas processer för att prova och utveckla delar av betydelse för ett framväxande främjandesystem.

Region Örebro – Ljusnarsbergs kommun: Från många spridda initiativ till en gemensam riktning i hela samhället

I Ljusnarsbergs pilot i Örebro län har fokus legat på att samla och stärka pågående initiativ samt att utforska hur hela lokalsamhället kan utveckla en större gemenskap. En vision har formulerats som är ett inkluderande samhälle där alla känner tilltro till sin egen och andras förmåga att påverka och att skapa det sammanhang man vill finnas i. Genom att utveckla samarbetet mellan civilsamhället, kommunen och privata aktörer har de arbetat för att främja långsiktiga förändringar, bland annat i processen kring att återta och blåsa liv i ett förfallet Folkets hus med stark lokal historia.

En plats med gamla anor

Örebro län har lägst skolresultat i landet och enkätundersökningar bland unga visar på en låg framtidstro. Ljusnarsbergs kommun har länge målats upp som en kommun med stora behov. Medias rapportering har varit negativ. Kommunen kallades 2016 för Sveriges sämsta skolkommun och 2020 var de med i Uppdrag granskning om s.k. social dumpning. Som många andra orter med tidigare bruksverksamhet som har vuxit fram kring gruvindustrin är Ljusnarsbergs kommun en avfolkningsort, folk-mängden har gått från 7 433 invånare år 1970 till 4 407 år 2023, och har i media toppat listan över kommuner som inte kommer att överleva seklet ut. Men att vara en liten kommun kan också ge goda förutsättningar för samverkan. Ljusnarsberg har ett starkt civilsamhälle med engagerade eldsjälar, kulturutövare, föreningar och församlingar som skapat möjlighet till en plattform för samarbete.

Arbetet i Nu börjar vi med barnen!

Genom att delta i Nu börjar vi med barnen! har fokus i kommunen skiftats från problemorientering till en möjlighetsbaserad och främjande process. De har undersökt hur självledarskap kan stärkas och hur lokalinvånare som gör verklighet av sina drömmar kan inspirera och stötta andra, såväl vuxna som barn och unga, i att skapa de sammanhang de själva vill finnas i. I piloten har de undersökt hur dessa drömförverkligare tillsammans kan bilda resilienta nätverk och vad det innebär för vissa aktörer att behöva släppa ifrån sig makt.

En central insikt från detta arbete är att förändringsarbetet måste börja med de vuxna för att skapa verkligt inflytande för barn och unga. Det har därmed varit nödvändigt att synliggöra och adressera hinder i både strukturer och kulturer bland beslutsfattare och tjänstepersoner för att påbörja ett sådant utvecklingsarbete.

Det samlande arbetet har hållits ihop av:

Elin Hector, förstudieansvarig Folkets hus Ljusnarsberg och initiativtagare till Folkets trädgård Ställdalens byalag

Sofia Bergman, samordnare barn och unga (0-20 år) Ljusnarsbergs kommun

Andreas Lundholm, bildningschef Ljusnarsbergs kommun

Hanna Turesson Bernehed, processledare Regional utveckling område välfärd och folkhälsa

Andra personer och aktörer som i olika faser aktivt deltagit i lärandet har varit:

10 st ungdomar i åldrarna 12-20 år

Arno Viltning, ABF

Natalie Ström, vice ordförande kommunstyrelsen

Carl Oscar Sjögren, förstudieansvarig Folkets hus Ljusnarsberg och konstnärlig ledare Ställbergs gruva

Berit Westergren, kommunchef

Ewa-Leena Johansson, ordförande kommunstyrelsen

Joachim Tadell, kulturpedagog Kyrkbacksskolan

Josefina Hedborg, rektor förskola Ljusnarsbergs kommun

Karin Sandström, rektor Kyrkbacksskolan

Karin Wouda, Awesome people

Johan Eriksson, John Scotts och JME Music

Koraima Mercke, Mynta Holmquist och Sahra Isaak, CTS – Connect to soul sisters

Ungas visioner och lokala spår av en främjande praktik

För att få en förståelse för ungas perspektiv och bekanta sig med platsen träffade den regionala processledaren tio ungdomar i åldrarna 12–20 år i individuella öppna samtal. Samtalen inleddes med en reflektion kring frågorna *Vad mår jag bra av?* och *Vad är jag bra på?* och byggde sedan vidare på vad som kom upp i samtalen. Ungdomarna fick sedan välja ett samtalsämne utifrån begrepp som demokrati, samhälle, makt, ansvar och delaktighet.

De unga pratade mycket om gemenskap och att se varandras kvaliteter, att växa och må bra tillsammans. Hör en sammanställning av samtalen [HÄR](#).

När jag ser andra personer skina, då börjar jag också skina.

Jag är bra på att lyssna på folk, om de vill säga något så är jag bra på att lyssna.

Det värsta som finns i det svenska samhället är att vi inte kan se på varandra som jämlika utan att det är 'jag först - skit i alla andra'. Jag tror det påverkar vår politik och det som vi kallar för demokrati. Vi tänker mer på oss själva än varandra och då förlorar man ju gemenskapen.

Det där med föreningsgrejen, det är väl en typ av demokrati. Att man kan starta upp och göra nånting i samhället.

Jag gillar när man når sina mål, det är nog det man blir glad av mest. Och att man har olika människor att jobba med också som har samma mål. Så man kan dela idéer och jobba framåt tillsammans.

Mitt mål är att blir rik. Då skulle jag ge mat till de fattiga och skicka pengar till sjukhuset.

Baserat på samtalen och i ett fortsatt bekantande med Ljusnarsberg började några spår av ett framtida främjandesystem synas. Ljusnarsberg verkade vara på väg att skifta:

- från individualism till deltagande, att vara en del av ett socialt sammanhang
- från maktlöshet till tilltro till egen (och andras) förmåga att påverka
- från mållöshet till förmåga att skapa en målbild, en dröm, en vilja

Arbetet i piloten kom efter de inledande samtalen att handla om att försöka stärka dessa skiften och identifiera och arbeta med de konflikter och hinder som dök upp längs vägen. Den regionala processledaren arbetade framför allt med spegling och skapande av sammanhang för ett antal nyckelpersoner i Ljusnarsbergs kommun. Dessa nyckelpersoner identifierades som möjliggörare för att sträva mot den vision ungdomarna beskrev i de inledande samtalen i piloten.

Spår av en främjande praktik: Drömmen om en skatepark och stöttning i föreningsskapande

Två unga killar tyckte det var tråkigt att det inte fanns några bra ställen att åka skateboard på i Ljusnarsberg. De åkte ofta ner till Örebro för att åka ramp men också för att det i stadsmiljön fanns bättre trappor, ledstänger och annat skatevänligt. När de fick hjälp av en vuxen drömförverkligare i Kopparberg att starta förening kunde de låna rampdelar via andra skateföreningar i länet under ett sommarlov. De fick tillåtelse att bygga upp en temporär skateramp på skolgården och yngre barn började samlas där för att lära sig åka skateboard. En välbehövlig sommarlovsaktivitet som skapade fina band mellan äldre och yngre barn i kommunen. Hells skaters är idag en etablerad förening och deltar aktivt i det lokala civilsamhället.

Spår av en främjande praktik: En högstadielev startar och driver verksamhet i kulturskolan

En tjej i nionde klass har dansat sedan hon var liten men alltid behövt åka till grannkommuner för att ta dansklasser. Hon frågar runt på skolan om det finns något intresse för att ta dansklasser i Kopparberg. Intresset är stort och hon börjar ensam leda fyra dansgrupper för totalt 70 elever, den yngsta fyra år och den äldsta 17 år. Under friskvårdsdagarna för äldre sommaren 2021 blir hon inbjuden att lära ut stegen i den virala dansutmaningen Jerusalema Challenge. Linnea utses 2020 till Årets Ljusnarsbergare. Idag är hon 20 år och jobbar inom Kulturskolan.

Spår av en främjande praktik: En öppen barn- och familjeverksamhet i samverkan

Öppna förskolan Fröet är en mötesplats för barn i åldrarna 0–5 år och deras familjer. Församlingen, kommunen och regionens lokala verksamheter i samverkan erbjuder en mötesplats med aktiviteter och stöd. Verksamheten startade hösten 2021 och trots att det tog cirka 1,5 år innan den var etablerad och välbesökt så höll man i och fortsatte hålla öppet. Tålmodet och tron på att det var en viktig verksamhet visade sig vara mödan väl värd. Idag, 2024 håller Fröet öppet tre dagar i veckan och besöks av i genomsnitt 8–15 familjer per öppet tillfälle. Verksamheten har blivit ett nav för nyblivna föräldrar och ett viktigt sammanhang för nyinflyttade där de kan knyta nya kontakter.

Spår av en främjande praktik: En samägd plats som känns som hemma

En nyinflyttad flerbarnsmamma i Ljusnarsbergs kommun går med i Ställdalens byalag och börjar undersöka vilken mark som ägs av kommunen. "Detta är vår gemensamma mark" säger hon och på "den fulaste platsen i Ställdalen", mitt i byn, tar de initiativ till att byalaget ska få förvalta en gräsplätt åt kommunen. De samlar ihop pallkragar och börjar odla, är på platsen varje dag och vinkar notoriskt till förbipasserande bilar, tills bilisterna till slut vågar stanna till och fråga vad de håller på med. Folkets trädgård växer snart till en samlingsplats för hela byn med odling, julmarknad, konserter, dansshow, skulpturutställningar och graffitikurser. En plats för möten mellan kulturer och generationer – och för årsmöten. För när de ser på anslagstavlan att en lokal förening samlar till sitt årsmöte i Folkets trädgård, utan att ha bitt om tillåtelse av någon, då känner initiativtagarna att platsen blivit verkligt samägd. Ett barn på besök med sin förskola säger "Jag vill bo här, jag vill flytta in i Folkets trädgård".

Spår av en främjande praktik: Ett pågående konstnärligt utforskande av lokalsamhället

I den nedlagda gruvan i Ställberg har konstgruppen The Non Existent Center sedan tio år undersökt övergången från industrisamhälle till något okänt. Scenkonstnärer, formgivare, psykologer och journalister jobbar interdisciplinärt för att stärka de lokala förutsättningarna med utgångspunkt i platsen och dess arv.

Spår av en främjande praktik: Kultur, motivation och alternativa sätt att mäta kunskap

Ljusnarsberg, med sin enda grundskola Kyrkbacksskolan, har en egen kulturpedagog. Genom ett schemabrytande projekt med en teatergrupp lyckas eleverna visa på ämneskunskaper på andra sätt och därigenom höja sina betyg. I Skolinspektionens undersökning om likabehandling hamnade Kyrkbacksskolan 2023 på förstaplats i Sverige vad gäller hur ofta lärarna får femteklassarna att bli intresserade av skolarbetet. När man sökte deltagare till KulturCrew bland eleverna på Kyrkbacksskolan för att öka inslagen av kultur i den ordinarie undervisningen blev söktrycket så högt att man fick hålla audition.

Ett utvecklat samarbete mellan olika aktörer i fokus med stöd av en främjande designprocess och processledning genom spegling

Om vi ska börja med barnen måste vi ju börja med oss själva!

Sofia Bergman, samordnare barn och unga, Ljusnarsbergs kommun

Spegling är en viktig del av en utforskande designprocess. Det speglade arbetet i piloten har handlat om att beskriva och visa för aktörer i den lokala miljön vad de gör, genom en möjlighetsbaserad (snarare än problembaserad) designprocess. Att lyfta och stärka det positiva arbete som görs har varit en förutsättning för att skapa den psykologiska trygghet som behövs för att våga och orka få syn på det som skaver; det obekväma arbete som behöver göras för att skapa ett samarbete där konflikter kan hållas. Balansgången i detta har i piloten i Ljusnarsberg handlat om att spegla, stärka och berömma just det konfliktarbete som gjorts och det civilkurage som visats. Med fokus på en god människosyn och att se potentialen i alla invånare, har nyckelpersoner i Ljusnarsbergs kommun som geografiskt område blivit stärkta i att ta strid mot beteenden som går emot deras gemensamt formulerade värdegrund. De har samtidigt blivit tryggare i att reflektera över sina egna beteenden och erkänna sina tillkortakommanden med en vilja att förändra dem. Detta har bidragit till mod att se vilka konflikter som ännu inte har hanterats.

Sättet att mötas på spelar stor roll för vilka samtal som kan föras. Om en aktör som upplevs ha en maktposition gentemot övriga bjuder in, finns stor risk att en hindrande formalitet kommer med av bara farten. Det är viktigt att alla som deltar kan känna att de gör det på lika villkor, och att de "äger" platsen och sammanhanget tillsammans. I piloten har de undersökt vilka ingredienser som kan stötta en annan typ av samtal, verkligt demokratiska möten som stärker ett samskapande. De har använt olika övningar, som guidad meditation, för att visualisera en önskvärd framtid, pratat om sig själva som möjliggörare för denna framtid och vilka hinder de möter – samt när de själva utgör hinder. De har tagit hjälp av en dramapedagog och berättat om vilka drömmar de själva hade som barn. Och de har övat på att be om hjälp från varandra, övat på att lyssna på varandra. I samband med dessa träffar har någon sagt: *"Vi träffas ju ofta men vi har aldrig den här typen av samtal"*. En annan: *"Idag har det känts som att vi är ett gäng kompisar som brinner för samma saker"*.

Självsikt för en framväxande främjande praktik: Dialog, kommunikation och vikten av återkoppling

I Ljusnarsberg tog kommunpolitikerna initiativ till en medborgardialog och samlade alla högstadiel elever i skolans aula. De ställde ganska breda och öppna frågor om vad de unga tyckte saknades i kommunen, vad de skulle vilja fanns. Ett jättebra initiativ, men någonting skavde i dialogen. Även om politikerna kände sig mycket nöjda efteråt och hade förstått att elevernas svar om hamburgerkedjor och tivolin i grunden handlade om att ha någonstans att vara och någonting att göra. Några av de pedagoger som fanns med i rummet kände att de behövde säga till eleverna att vara mer seriösa, ta tillfället i akt och komma med "bättre förslag". Men som frågan var ställd och utan förberedelser blev det svårt för eleverna att svara "rätt". Några unga på fritidsgården pratade i efterhand om träffen i aulan och hade inte känt sig lyssnade på.

Självsikt för en framväxande främjande praktik: Civilkurage och obekväma konflikter

En chef inom kommunen har under en längre tid agerat kränkande. Detta har lyfts av medarbetare men tidigare kommunchefer har inte tagit tag i problemet. En dag i kommunhusets matsal får en projektanställd nog och säger ifrån ordentligt vilket leder till starka reaktioner. Flera andra chefer är närvarande och en säger efteråt till den projektanställda: "Tack för att du satte ner foten, vi har nog bara blivit så vana." Den kränkande chefen får senare lämna sin position.

Dessa händelser har gett viktiga insikter för arbetet framåt. Det handlar dels om hur viktigt det är med återkoppling och kommunikation om vilka beslut som baseras på det som kommit upp i dialogen, dels om vikten av att sätta tydliga gränser för vad som är, och inte är, ett professionellt agerande i enlighet med kommunens värdegrund. I Ljusnarsberg arbetar man nu vidare med att skapa en bättre dialog mellan invånare och politiker.

Pågående arbete i ett framväxande samarbete mellan olika aktörer: Pensionärer som trygga vuxna i skolan

Elever på mellanstadiet på Kyrkbacksskolan i Ljusnarsberg efterfrågade ökad närvaro av vuxna på skolgården. Eftersom fler rastvakter inte passade in i personalens schema, föreslog kommunens samordnare för barn och unga att pensionärer skulle engageras som "trygga vuxna". Efter godkännande från rektorer och bildningschef inleddes ett samarbete med Pensionärernas riksorganisation (PRO). Vikt läggs vid att beskriva rollen för de äldre som deltar. De ska inte fungera som resurser eller vikariera på lektionstid, utan agera just trygga vuxna framför allt på raster. De ska inte heller hantera konflikter mellan barnen, utan i så fall tillkalla ansvariga rastvakter för att lösa problemen. Efter en första testperiod är de äldre mycket nöjda. De har fått en ny syn på både skolan och dess elever, som de sprider bland sina jämnåriga vänner, och värdefulla relationer har skapats. När barnen tillfrågas att utvärdera insatsen säger de att de behöver mer tid, både för att lära känna de äldre och för att kunna avgöra vilken förändring det inneburit.

Pågående arbete i ett framväxande samarbete mellan olika aktörer: En delad dröm om ett gemensamt allaktivitetshus som samlingspunkt och hävstång för utveckling

Redan tidigt i utforskandet av det främjande arbete som verkade bubbla i Ljusnarsberg verkade initiativet kring ett föreningsdrivet allaktivitetshus som någonting intressant att följa. Efter en första fas i en förstudie om behovet av ett allaktivitetshus var förstudieleidaren mån om att fortsatt hålla en involverande process för att säkerställa ett långsiktigt engagemang i lokalsamhället. Pilotens regionala processledare såg möjligheten att finansiera denna process med nationella stimulansmedel för psykisk hälsa då processen i sig verkade kunna bidra till:

- Ett gemensamt ägarskap och samskapande av ett framtida allaktivitetshus.
- En stärkt dialog och samverkan mellan invånare, aktörer i frivillig, offentlig och privat sektor samt politiker.
- Ett ökat engagemang för samhällsbyggande och en ökad känsla av delaktighet, inflytande och mandat i utvecklingsprocesser i det lokala samhället.
- Att kommunens invånare trivs och kan drömma om en framtid i Ljusnarsberg.

På lång sikt ska ett allaktivitetshus i Ljusnarsberg främja folkhälsa och förebygga ohälsa, bidra till ökad trygghet och samhörighet, bland annat genom att stärka och synliggöra föreningslivet. Allaktivitetshuset ska bli en plats för folkbildning, generationsmöten, integration och kulturmöten, en plats där människor blir sedda och kan finna meningsfullhet.

I en andra fas av förstudien om ett allaktivitetshus har den lokal som man har fått låna av kommunen fungerat som ett testande av ett framtida allaktivitetshus. Den har blivit en mötesplats där relationer, idéer och drömmar fått börja växa. När fokus riktades mot det 100 år gamla, numera sömniga och förfallna Folkets hus i Kopparberg, blev huset i sig också en viktig symbol. Att kunna skapa en vision om att återta och väcka liv i det Folkets hus som många generationer har en relation till har spelat stor roll för att få en gemensam riktning i arbetet. Det har krävt mycket både mod och ödmjukhet att våga drömma tillsammans, då det inte är säkert att vare sig affären eller renoveringen kommer att ros i hamn. Involverade personer från både civilsamhället och kommunens förvaltning har uttryckt en stolthet och tacksamhet för den andra partens välvilja och tillit i samarbetet.

För den regionala processledaren har det varit viktigt att inte ta tid och kraft från de personer som lokalt arbetar för att möjliggöra och utveckla ett främjandesystem i Ljusnarsberg och som kommer att finnas kvar efter pilotens slut. Den lokala projektstrukturen i Nu börjar vi med barnen! har därför varit minimal. Det har till exempel inte skapats någon projektspecifik arbetsgrupp. Det har snarare handlat om att stärka och utmana det arbete som görs utifrån lokala förutsättningar och att som regional processledare känna in det tempo som råder lokalt.

Tidslinje över arbetet i Ljusnarsberg

2022

På uppdrag från politiken genomförs en förstudie för att undersöka lokala föreningsars behov av ett allaktivitetshus

Förstudieledaren ser behov av att fortsätta förstudien i en fas 2, för att säkerställa en bred förankring och en samskapad process för ett långsiktigt, gemensamt ägarskap av ett eventuellt framtida hus.

Kommunen kan inte bära kostnaden för en fas 2. Förstudieledaren, som nu jobbar ideellt, får avslag på sökta regionala medel inom kultursektorn.

2023

Genom den regionala processledarens kunskap om tillgången till nationella stimulansmedel för psykisk hälsa lyckas förstudiens andra fas få finansiering. Kommunen åtar sig att stötta med utlån av ledig lokal och några centrala rollers arbetstid.

En arbetsgrupp med bred representation bildas. Arbetsgruppen bestämmer sig för att undersöka möjligheterna att köpa och renovera Folkets hus i Kopparberg för ändamålet. Mycket arbete läggs också på att fundera kring hur man bäst organiserar sig så att kulturaktörer, näringsliv, föreningar och offentliga aktörer kan mötas på lika villkor och dra jämnt.

Projektlokalen börjar användas inte bara för möten och för att visa upp processen, utan som en mötesplats – ett småskaligt allaktivitetshus. Ett fotografi av Folkets hus blir till ett samskapat textilkonstverk av en grupp i blandade åldrar och etniciteter som ses regelbundet och broderar. Några 20-åringar tar initiativ till evenemanget "give and get", en slags gratis second hand pop-up.

2024

Föreningen Folkets Hus Ljusnarsberg bildas och får en styrelse. Ett anbud läggs till nuvarande ägare av Folkets hus i Kopparberg.

REFLEXIVITET

SCENARIO/SKIFTE: Aha-upplevelser där man får syn på sig själv och de oskrivna regler och antaganden man tagit för givet.

SKÖRD: Ett öppnare sinne och hjärta, med ödmjukhet för att man kan ha fel.

VÄXTFÖRUTSÄTTNINGAR: Kan bara växa i ängsmiljöer där psykologisk trygghet redan växer i stort antal, där finns möjligheten att erkänna sina fel och landa mjukt. Korspollinering av dessa två arter är en livsförutsättning för dem båda.

NÄRING: Öppenhet och nyfikenhet på det man inte vet att man inte vet.

INSTRUKTION FÖR ATT SÅ

DETTA FRÖ:

Ha återkommande samtal i grupp och berätta för de andra vad du har lärt dig eller ändrat uppfattning kring på senaste tiden. Gör övningar där ni enskilt och i grupp reflekterar kring vilka normer och strukturer ni själva tar för givet.

OBSERVERA:

Denna växt är mycket känslig för skadedjur i form av skuldbeläggande, garderande och ansvarsutkrävande. Vid angrepp av något av dessa genomgår den en metamorfos och blir mycket defensiv.

UNGA ARRANGÖRER

SCENARIO/SKIFTE: Unga personer som startar dansgrupper och lånar/bygger skateramper för att skapa de aktiviteter de själva saknar på sin ort.

SKÖRD: Barn och unga får tillgång till fritidsaktiviteter som stärker gemenskap och främjar välbefinnande. Genom att se hur andra unga skapar dessa forum får de även inspiration till att själva skapa de sammanhang de saknar i sitt närsamhälle.

VÄXTZON/JORDKVALITET: En bördig jord kräver en god förmåga hos vuxna att se och stötta de drömmar och frön till initiativ som kommer från de unga.

VÄXTSTÖD: En grundkunskap bland alla vuxna som möter unga i föreningsbildande, bidragssökande och annat som kan vara av nytta. Utbildningar till unga inom t.ex. ljudteknik – som kan väcka ett intresse för att lära sig arrangera evenemang i framtiden.

NÄRING: Att personer i ledningspositioner uppmuntrar inspiratörer och drömförverkligare i sin organisation.

INSTRUKTION FÖR ATT SÅ

DETTA FRÖ:

Stärk de vuxna som möjliggörare och drömförverkligare och träna gemensamt på förmågan att lyssna in och se möjligheter i det som barn och unga uttrycker.

OBSERVERA:

Denna grodd kan ha svårt att hitta upp genom jordtäcket. För att hitta sitt intresse och komma på idéer krävs inspiration. Jobba aktivt för att ge de unga tillfällen att upptäcka.

Region Västernorrland – Ånge kommun: Från kartläggning av samverkan till mötesplatser över generationsgränser och en tillsammanskraft

I Ånge arbetar de för att implementera det främjande arbetet i ordinarie strukturer. Det möjliggörande perspektivet har spridit sig i kommunen och påverkat förhållningssätt och ambitioner att arbeta mer tillsammans, men också gett konkreta resultat i verksamheterna och för barn och unga. Arbetet har till exempel resulterat i att Ånge kommuns ungdomsgårdar öppnade upp för en yngre målgrupp. En satsning som direkt blev en succé.

Ånge kommun går med i Nu börjar vi med barnen!

Ånge kommun ligger mitt i Sverige. Det är en liten kommun med en familjär känsla i Västernorrlands län med 9 109 invånare (2023) där cirka 2 000 av dem är under 18 år. Ånge växte när järnvägen kom till samhället 1881 och kommunen är fortfarande en samlingsplats i bygden, med en ishall för 600 åskådare och ungdomsgårdarna Gröna Villan och Fränstagårn.

Under de senaste åren har Ånge kommun arbetat med en kartläggning av samverkan för barn och unga. Bakgrunden till kartläggningen var negativa skolresultat, ökad psykisk ohälsa samt orosanmälningar till socialtjänsten. Ånge kommun såg därför ett behov av att samlas kring barn och ungas välbefinnande. I september 2021 hölls ett dialogmöte på temat "Hur kan vi samverka bättre för våra unga i Ånge kommun" där ett 50-tal personer som arbetar med barn och unga samlades. De identifierade några förbättringsområden och påbörjade ett utvecklingsarbete såväl genom projekt som i ordinarie verksamhet.

Ånge kommun såg senare ett värde i att komplettera det pågående arbetet med ett utforskande av det främjande för barn och ungas välbefinnande, vilket gjorde att de gick med i piloten Nu börjar vi med barnen!.

Barn och ungas perspektiv saknades

Barn och ungas perspektiv saknades och i april 2022 besökte det lokala teamet för Nu börjar vi med barnen! ett antal skolor där de under tre dagar träffade cirka 140 elever mellan fyra och 17 år. De ställde frågor om deras fritid, vad de gjorde för att må bra och om de hade någon att vända sig till. Det gav alla nya insikter, såväl politiker som tjänstepersoner och andra med koppling till barn och unga. Besöken synliggjorde vikten av främjande och förebyggande insatser och betydelsen av ett aktivt arbete med frisk- och skyddsfaktorer för ett bättre mående. Skolbesöken visade också att barn under 13 år hade begränsad tillgång till organiserade fritidsaktiviteter och ingen möjlighet att delta i ungdomsgårdarnas aktiviteter.

I analysen av intervjuerna identifierade man möjligheten att stärka barn och unga genom närvaron av trygga vuxna personer att vända sig till. Analysen visade också att det finns föreställningar hos både barn och unga och de vuxna som hindrar positiva relationer över generationsgränserna. Barn och unga lyfte att de inte kände sig lyssnad på samtidigt som flertalet vuxna i deras närhet uttryckte att de själva upplevde att de saknade förutsättningar och kunskap att kunna hjälpa.

Det samlande arbetet har hållits ihop av:

Cindy Trilsbeek, tjänstedesigner från Region Västernorrland

Jennie Näslund, projektledare Ånge Kommun: Nära Vårdsamordare

Processgrupp med fokus på barn och unga: utvecklare från specialistvård, psykiatri, socialtjänst, skola, fritidsenheten samt folkhälsostrateg.

Intervjuer och workshops med barn och unga:

ca. 140 elever i åldrarna 4–17 år, samt ca. 30 unga i högstadiet.

Tester för att lära mer om främjande

Genom att testa olika främjande initiativ och involvera personer lokalt har det främjande perspektivet påverkat de lokala processerna. Även personer har påverkats som inte har varit med i det centrala teamet, men som funnits i närheten och varit med på resan mot förståelsen av hur främjande arbete kan bedrivas.

Arbetet har upplevts som positivt, med direkta effekter på alla nivåer, både bland barn och unga och bland tjänstepersoner, som upplevt en förändring i att våga prova nya saker med intentionen att stärka barn och unga. Exempelvis har ungdomsgårdarna Gröna Villan och Fränstagårn nu öppet för 10–12 åringarna och två psykologer och en logoped har anställts i Ånge kommun i ett Barnhälsoteam som arbetar främjande i förskolan och skolan. Även ett arbete med att utveckla samordningen inom kommunen pågår, där piloten har möjliggjort att olika initiativ har fått syn på varandra och möjlighet till samarbete utforskas.

Det specifika fokus som Ånge valde med möten över generationsgränser fortsätter att utvecklas. Betydelsen av sådana möten och samtal för ett bra liv i Ånge har synliggjorts i piloten liksom vikten av att ta del av andras perspektiv. Här har ungdomar från Ånge på plats på nationella möten också bidragit till att de nationella aktörerna fått ta del av deras perspektiv. Något som näravårdsamordnaren i Ånge först sa att de var oroliga för hur det skulle gå men sedan undrade vad de egentligen hade känt oro inför. Det blev bara en mycket bra erfarenhet för alla inblandade. Ånge fortsätter nu arbetet med att samlas kring de främjande frågorna i kommunen och i samhället i stort.

Spår av en främjande praktik: En generationsöverskridande dag i Fränsta

Att "samskapa framtiden över generationsgränser". På Fränstagårn i Ånge kommun ordnades ett tillfälle där unga satte agendan på samma villkor som vuxna. Olika mötesformer prövades för att ge möjlighet för unga och vuxna att skapa kontakt.

På plats var cirka 30 ungdomar, tjänstepersoner och förtroendevalda från Ånge kommun, lokala föreningar, representanter från nationell nivå för Nu börjar vi med barnen!, Jämställdhetsmyndigheten, Leader Mittland Plus, Länsstyrelsen i Väster-norrland och Region Västernorrland. Fokuset under dagen var fördjupande samtal om trygghet, toxisk maskulinitet och osynliga gränser i samhället, samtidigt som fokus också var på att göra och skapa tillsammans. Det spelades biljard, gjordes smoothies där man skulle blanda värdefulla ingredienser man såg i ett samtal som manifesterades i hallon, jordgubbar med mera. Dagen visade att möjligheterna till en hållbar och jämlik utveckling handlar om hur deltagarna kan öppna upp för att se potentialen hos varandra, lyssna på de unga genom att prata om saker som finns i deras vardag och samtidigt göra aktiviteter tillsammans över generationsgränser.

Efter detta tillfälle har en av ungdomarna delat med sig av hur man kan arbeta främjande på den egna skolan.

Självinsikt för en framväxande främjande praktik: En kulturförändring som handlar om att kunna lyssna och dela sina reflektioner

Vi har lyft obekväma frågor och pratat om dem i stället för att prata om varandra och det har skapat en fin relation. Det är en kulturförändring som har gjorts och det handlar inte om att övertyga någon. Det handlar om att kunna lyssna och dela sina reflektioner och tankar med varandra och att det har acceptans vilket vi upplever att det har nu.

Jennie Näslund, näravårdssamordnare, Ånge kommun

I det utforskande arbetet med att skapa möjligheter för generationsöverskridande samtal och möten har de fått syn på några konflikter och utmaningar. Det finns exempelvis ett förtroendegap mellan unga och vuxna, och en tro på att kontroll och övervakning är det förhållningssätt som behövs gentemot unga. Något annat de fått syn på är att utvecklingsprocesser och beslutsvägar när förändringar ska göras är långsamma, men att det inte fungerar i delaktighetsprocesser med barn och unga vars mål och situation förändras från vecka till vecka. Det finns också en rädsla att involvera barn och unga, man är mån om att göra det på rätt sätt. Det leder ibland till att unga inte involveras alls.

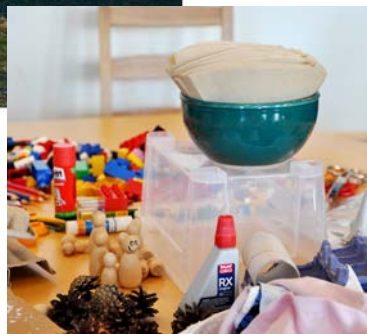
Förutsättningar för att utforska och utveckla ett främjandesystem

Organisatoriskt finns krav på att utvecklingsarbeten ska drivas i projekt med krav på resultat, uppdragsbeskrivningar och effektmål. Men det passar inte ett utforskade arbete, där man inte kan beskriva innan vilka resultat man kommer att se. Även en ny organisation i kommunen samt en ny politisk organisation har skapat utmaningar på såväl, individ-, samhälls- som organisationsnivå eftersom ett arbete med komplexa utmaningar inte passar in i organisationens ordinarie förklaringsmodeller. I Ånge har de därför sett behov av vissa förutsättningar för en möjliggörande struktur och kultur för ett utforskande arbete:

- Möjligheter och mandat att arbeta relationellt, utforskande och att direkt skapa reella förändringar.
- Hela arbetet behöver ha förankring på såväl kommunnivå som hos föräldrar, barn och skolpersonal. Det bör vara naturligt att tillsammans kunna göra förändringar och skapa förutsättningar som bygger på och stärker skydds faktorer.
- Gemensam tid för gemensam reflektion och en möjlighet att dela med sig av de kunskaper olika personer har i trygga miljöer där alla vågar berätta och växa.
- Förståelse för att processen i sig är viktig för en ändrad praktik och att det tar tid för nya beteenden att växa fram.
- Jobba med design, att empatisera, lyssna in, förstå, utforska och visualisera insikterna för att skapa en gemensam bild, och agera utifrån insikterna som kommer fram.

Gröna villan i Ånge kommun är en av de två fritidsgårdarna i området.

2021

I september 2021 hölls ett dialogmöte/Open Space på temat "Hur kan vi samverka bättre för våra unga i Ånge kommun" där ett 50-tal personer som arbetar med barn och unga samlades.

2023

Open Space – Skapa idéer tillsammans

En kväll där föräldrar fick ta in barn och ungas perspektiv och barn och unga får ta del av föräldrars perspektiv men också personers perspektiv som arbetar med och runt barn och unga i samhället. Genom att skapa möten mellan unga och vuxna går det att gemensamt öka varandras förståelse för varandra och tillsammans låta nya främjande idéer växa fram!

Nationella vård- och insatsprogram Adhd

Barn- och ungdomsentrén, kunskapsstyrning, primärvård, privat aktörer, socialtjänst, BUP, elevhälsa möts och djupdyker i möjligheter och utmaningar att samverka. Det finns tydligt beskrivet vad olika professioner bör/ska göra men det är inte alltid så enkelt. I workshoppen lyfter de olika konfliktområden som finns och diskuterar dem gemensamt. Ett trettioital deltog i workshoppen. Alla som deltog värderade den som en givande dag.

Samskapa framtiden

Unga och vuxna tillsammans Ett 60-tal personer – tjänstepersoner, politiker, skolungdomar, pensionsföreningar, Jämställdhetsmyndigheten och nationella aktörer från Nu börjar vi med barnen! och SKR samlades för att lyssna, samtala och experimentera.

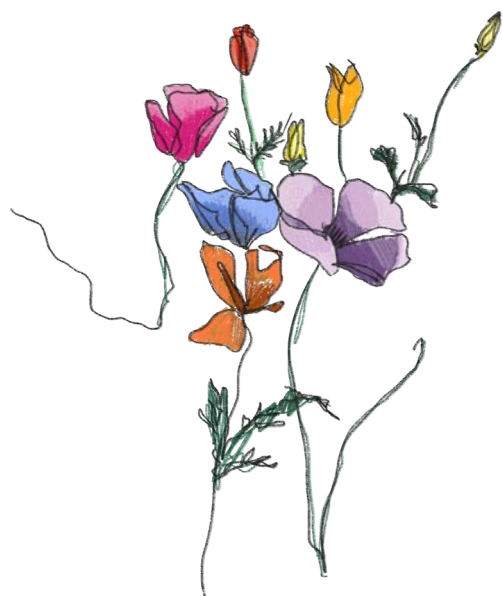
Nationella vård- och insatsprogram Adhd

I maj genomfördes workshop 2 gällande vård- och insatsprogrammet där alla berörda aktörer gemensamt samtalade kring avidentifierade fall och hur de kan arbeta mer tillsammans utifrån nationella vård- och insatsprogrammet. Målet är att unga barn och unga ska "bollas" mellan verksamheter och att de genom ett nära samarbete kan arbeta framåt tillsammans.

2024

Ånge kommuns ungdomsgårdar öppnade upp för en yngre målgrupp, barn och unga som är 10–13 år. En satsning som direkt blev en succé. "Vi hade över 120 besökare under premiärveckan", berättar verksamhetssamordnare Lotta Backlund.

MÖTESPLATS ÖVER GENERATIONSGRÄNSER

SKÖRD: Ängsblommor - möts med olika storlek och bakgrund

FÖRARBETE: Intervjuer med unga invånare, eldsjälar, civilsamhälle & andra aktörer.

NÄRING: Hitta personer och organisationer som kan stå för olika perspektiv.

FÖRUTSÄTTNINGAR: En vilja att förändra det befintliga systemet och våra roller i det.

INSTRUKTION FÖR ATT SÅ DETTA FRÖ:

Avsätt ca en halvdag x 3

- Samla aktörer från tex kommunen, region och civilsamhälle. Aktörer som finns runtomkring unga som tex; skola och utbildningskontor, kultur & fritid, socialtjänst, hälso- sjukvård, psykiatri, arbetsförmedlingen, KAA med flera.
- Titta på det befintliga systemet och reflektera kring hur det bättre kan anpassas till ungas behov och förutsättningar.
- Reflektera kring varför och hur det kan förändras samt hur vi behöver ändra eller förnya de roller som vi har i systemet. Vad är det som skapar värde och inte

BRA ATT VETA:

Kräver: tålmod, mångfald, högt till tak och att alla får komma till tals. Kräver även facilitörer, inspirations-material, ramar och mallar för att leda samtalet framåt. Samt gemensamma och individuella reflektioner som dokumenteras.

EN ÄVENTYRSLINGA SOM BLOMSTRAR

SKÖRD: Gemenskap och trygghet över årskurserna i skolan

FÖRARBETE: Stolthet att fått sin röst hörd och inspiration till att vi alla kan göra skillnad.

PLATS: I en trygg plats i skolan där äldre och yngre elever kan mötas

INSTRUKTION FÖR ATT SÅ DETTA FRÖ:

- Omfamna all kreativitet, nyfikenhet och påhittighet.
- Hitta en trygg plats där äldre och yngre elever kan mötas
- Ha med roliga inslag där det finns möjlighet att lära känna varandra
- Hitta teman som gruppen tycker känns viktiga fördjupa sig i
- Ta omsorg och möt upp det som tas upp

OBSERVERA:

Detta frö kräver ett stort engagemang, nyfikenhet och mod. När denna växt blommar bör det ske ett omfamnande av stöd och värme från omgivningen.

En kille i årskurs 9 som deltagit i den lokala piloten i Ånge, har på eget bevåg tagit initiativ till en äventyrslinga för andra elever på sin skola. Kordelia friskola har gjort en äventyrslinga som handlade om gemenskap, och att skapa trygghet över årskurserna i skolan. På äventyrsilngan hade de äldre eleverna skapat uppgifter för de yngre eleverna.

Gemenskapen som byggdes upp under tiden som eleverna gick slingan yttrade sig till exempel genom att de äldre eleverna planerade och genomförde aktiviteter för de yngre men även genom att de gjorde saker tillsammans.

Region Stockholm – Södertälje kommun: Från prestationsnorm till att få må bra och utvecklas i livet

Det går att göra mycket mer för att kommunicera med och involvera unga i beslut som rör deras liv, och samtidigt skapa bra och positiva möten. Genom att fokusera på ungas egna möjligheter liksom prioritera bemötande, trygghet och ungas inflytande liksom bredare medborgardialoger har piloten i Södertälje utvecklat olika samtalsstöd och målbilder för vad som är värdeskapande i kontakterna med det offentliga. Dessa tas nu vidare i kommunens fortsatta arbete med att förstärka barn och ungas delaktighet i beslut som berör dem respektive i kommunens verksamhetsutveckling.

En stad med gamla anor och olika kulturer

Södertälje är en stad som ligger söder om Stockholm och som under 1900-talet utvecklades till ett nav för företag som Scania och AstraZeneca. Tillgången på arbetstillfällen bidrog till att många migrantarbetare och flyktingar anlände dit från 1960-talet och framåt. 2021 hade cirka 58 procent av Södertäljes befolkning på drygt 100 000 (2023) utländsk bakgrund, vilket speglar dess mångkulturella karaktär. Men trots sin industriella framgång och kulturella mångfald står Södertälje inför betydande utmaningar när det gäller den unga befolkningens välbefinnande. En ungdom i Södertälje säger med en axelryckning: "Det är en stad man bara passerar igenom, det finns inget här." Den lokala piloten har bland annat mött elever som på grund av olika faktorer som psykisk ohälsa och social integration inte har kunnat gå i eller slutföra grundskolan. Det har även varit unga som i större utsträckning riskerar att utestängas från samhället och, i vissa fall, har varit föremål för rekrytering till kriminella gäng.

Arbetet i Nu börjar vi med barnen! och ett ökat intresse i kommunen för att arbeta med barn och ungas delaktighet

Unga som har lämnat skolan och varken arbetar eller studerar upplever ofta en känsla av misslyckande, vilket påverkar självkänslan negativt. Under djupintervjuer med unga inom kommunala aktivitetsansvaret (KAA) framkom det att många saknar verktyg för att hantera känslor från tidigare trauman och upplevelser. De som hade fått stöd betonade vikten av det men också att stödet kommer i tid. De hade ofta själva fått stöd först långt efter det att krisen redan hade inträffat. Att hitta sätt att hantera och stödja personer med sådana upplevelser med ett främjande angreppssätt blev den lokala piloten i Södertäljes fokus i Nu börjar vi med barnen!.

Resiliens, förmågan att hantera förändringar och kriser, har lyfts fram som avgörande för allas välbefinnande. Många av de unga på KAA har upplevt en spiral av misslyckanden som har förstärkt en redan låg självkänsla. De har upplevt att den rådande utbildningsnormen, och en förväntan på att klara traditionell skola-utbildningsjobb, har pressat dem. De unga har känt en stark stress över att hamna efter i skolarbetet som i sin tur har lett till att de har utvecklat prestationsångest, där många berättar att de under sin skoltid också har utvecklat social fobi. Vid flertalet intervjuer lyftes farhågor för att i framtiden inte kunna hitta meningsfull sysselsättning.

Det samlande arbetet har hållits ihop av:

Det samlande arbetet har hållits ihop av: Samarbete mellan Region Stockholm, Södertälje kommun, Samordningsförbundet i Södertälje och unga i Södertälje

Teamet i Södertälje piloten:

Elin Hedbrandh, processledare och systemdesigner, Region Stockholm

Melina Pykkonen, tjänstedesigner, Samhällsnytta

Micaela Magnusson, förbundschef Samordningsförbundet i Södertälje (finansiar av projektet)

Karin Manole, preventionssamordnare. Förebyggande Enheten/Barn & Ungdom Södertälje kommun

Anna Appelgren, verksamhetschef elevhälsans medicinska insats, Södertälje kommun

Simon Malmborg, ungdomscoach, Socionom, Kommunala aktivitetsansvaret (KAA)

Karin Karlberg, projektledare Alis, Lumena Södertälje kommun

Sandra Aadalen, specialpedagog och projektledare närvarofrämjande arbete i Södertälje gymnasieskolor, Södertälje kommun

Intervjuer och workshops med barn och unga:

Djupintervjuer och workshop med ungdomar från KAA, Morabergs studiecetrum, Mariekällsskolan och Alis.

Samarbete med Open Lab studenter under piloten:

Under våren 2023 samarbetade de regionala processledarna i Nu börjar vi med barnen! med fem mastersstudenter från Karolinska institutet, Kungliga tekniska högskolan, Södertörns högskola och Stockholms universitet. De insikter studenterna landade i överensstämmer i stort med de insikter som de regionala processledarnas intervjuer med ungdomar gav. Läs studenternas rapport här: Team Phoenix Final Report - Open Lab 2023.pdf (sll.se)

Genom ett empatiarbete med intervjuer och workshops med ungdomarna på KAA har de regionala processledarna utvecklat ett samtalsstöd som nu testas i KAA-verksamheten.

De regionala processledarna har även tagit fram andra samtalsstöd såsom stöd för att samtala om känslor, stöd för att samtala om närvaro i skolan respektive om önskade parallella världar. Även målbilder för vad som är värdeskapande i kontakterna med skola, socialtjänst och vård har tagits fram med hjälp av ungdomar. De iterativa processerna som har använts men också de mycket konkreta resultaten i form av samtalsstöden har engagerat flera aktörer i kommunen och gjort att intresset har spridits för ett fortsatt arbete med att involvera unga i verksamheterna.

Responsen har indikerat att det har varit bra att ha något konkret att utgå ifrån som går att testa, utvärdera och testa igen. Vi valde att påbörja görandet för att komma åt strukturella hinder där designmetoderna varit en framgångsfaktor för att skapa gemensam förståelse och för att lösa problem tillsammans med målgruppen, samtidigt som den möjliggör diskussioner om förhållningssätt och perspektiv.

Elin Hedbrandh, processledare, Region Stockholm

Arbetet fortsätter nu med att testa och implementera de koncept som har tagits fram tillsammans med barn och unga. Dessutom har en modell för ett systematiskt främjande arbete tagits fram för att kunna tillämpas i hela regionen. Samtalsstöden kommer utvecklas vidare inom ramen för ett fördjupat samarbete med Södertälje kommun för att sedan implementeras och spridas inom och utanför regionen. Som en del i att utvärdera koncepten ingår att se över aspekter såsom resurs- och kompetensbehov för att möjliggöra en enkel implementering och kostnadseffektiv förvaltning och underhåll.

I Södertälje kommun tittar man också på fler möjligheter att jobba användardrivet, bland annat i ett projekt som arbetar med nya mötesplatser för unga. Man tittar även på att ta fram en ny digital plattform som ska visa alla aktiviteter som är på gång i kommunen för unga.

Ytterligare ett spår är att se över om det är möjligt att anställa unga verksamhetsutvecklare i kommunen och man planerar för en samverkansdag i april, "Ungas röster i rummet", tillsammans med unga och en rad aktörer som jobbar med unga i Södertälje. Arbetet har också bidragit till en arbetsgrupp som kopplar Samordningsförbundet än närmare personer och nätverk som jobbar med unga i Södertälje kommun. Även samarbetet med Region Stockholm har förstärkts.

I piloten i Södertälje hölls flera workshops med ungdomar, här förbereder Elin Hedbrandh, processledare för piloten i Södertälje, en av dem. Foto: Karin Petrusson

Spår av en främjande praktik: En holistisk samtalsguide framtagen tillsammans med unga

KAA-verksamheten har framgångsrikt stöttat ungdomar 16–19 år gamla, som varken studerar eller har gymnasieexamen, att återvända till skolan och gradvis återuppbygga deras självförtroende och självkänsla. Den kunskap som pedagogerna som finns på KAA har blev ett viktigt underlag för arbetet framåt i piloten.

Med hjälp av system- och tjänstedesignmetodik togs ett samtalsstöd fram i samarbete med unga och pedagoger på KAA. Samtalsstödet skulle fokusera på förmågor och styrkor samt stötta unga att bygga upp sitt självförtroende och att lära känna sitt egenvärde. Att arbeta med empatiskt lyssnande och reflektion med en vilja att förstå hela en ung persons liv, inte bara en del, var en viktig förutsättning för att bygga tillit i dialogen med de unga. Samtidigt såg pedagogerna fördelarna med att samtalsstödet också skulle kunna hjälpa dem att samla in många berättelser från de unga som skulle kunna hjälpa dem att få syn på eventuella mönster och gemensamma behov när det gäller de unga de möter.

Spår av en främjande praktik: Känslokompassen

Under intervjuer på KAA framkom det att många unga saknar verktyg för att bearbeta känslor och händelser från tidigare upplevelser. Vid ett lokalt besök på Morabergs studiecentrum anordnades därför en workshop där unga och vuxna diskuterade känslor med hjälp av övningen Känslokompassen (Framtagen av Kristina Bähr, *Resiliens i skolan*). Genom att placera olika känslor i olika zoner lärde sig deltagarna att våra känslor, både positiva och negativa, signalerar till oss vad vi behöver. En insikt som diskuterades under övningen var att man inte kan vara i högprestationszonen hela tiden, vilket många upplever att den rådande prestationsnormen pressar många unga till att vara i, och att förmågan att återhämta sig och att aktivt förflytta sig till återhämtningszonen i sig är en viktig kunskap. Diskussioner om livet utifrån olika känslor skapade en ökad likvärdighet mellan unga och vuxna, och tog gruppen närmare varandra.

Spår av en främjande praktik: Samtalsstartare/guide

Under läsåret 2023/2024 är närvarofrämjande arbete i fokus för skolorna i Södertälje. Trots fleråriga insatser på gymnasiet har effekter uteblivit.

En projektledare som arbetar med skolnärvaro tog initiativ till ett samarbete våren 2023 med Nu börjar vi med barnen! i Södertälje, Samordningsförbundet och Resurscentrum i Södertälje, med fokus på kommunövergripande specialpedagogik i gymnasiet. Inom ramen för samarbetet väcktes frågor om hur elever kunde involveras i arbetet med närvarofrämjande insatser i skolan. Elever bjöds in till gymnasieskolans kompetensutvecklingsdag tillsammans med lärare, specialpedagoger och annan personal. Initialt fanns det en skepsis bland lärargruppen till att eleverna skulle vara med under dagen, och en rädsla att de inte skulle känna sig bekväma. Men eleverna lyssnade, gav feedback på innehållet under dagen och delade sina åsikter om vad som främjar närvaro och ökar risken för frånvaro. Kompetensutvecklingsdagen följdes upp av intervjuer på gymnasieskolorna och den anpassade gymnasieskolan för att samla fler elevröster kring frågan om närvaro. Elevernas berättelser tematiserades och utgjorde sedan grund för två olika samtalsunderlag.

"Samtalsstartare" stödjer dialog och används för gruppaktiviteter, medan *"Samtalsguide"* ger enskilda elever möjlighet att reflektera över sin skolsituation och faktorer som påverkar deras närvaro. Båda samtalsunderlagen har förankrats hos rektorer och kommer att användas i skolornas systematiska närvaroarbete under våren 2024 för att göra målinriktade insatser baserade på elevernas berättelser. Dessa verktyg möter även skolans önskan om stöd i att involvera elever och bidrar till ökad samtalskompetens bland personalen.

En vanlig dag i en parallell värld

Fyll i berättelsen med hjälp av de kort du valt

Instruktioner

1. Besvara frågorna om Sömn och Lärande & kunskap först.
2. Sedan väljer du ytterligare 1-2 livsområden

Hur har du sovit i den parallella världen? Varför? När vaknar du upp? Hur känns det att vakna upp?

Hur lär du ny kunskap under dagen? När händer lärandet? Hur ser lärandet ut? Vem är där och hjälper dig?

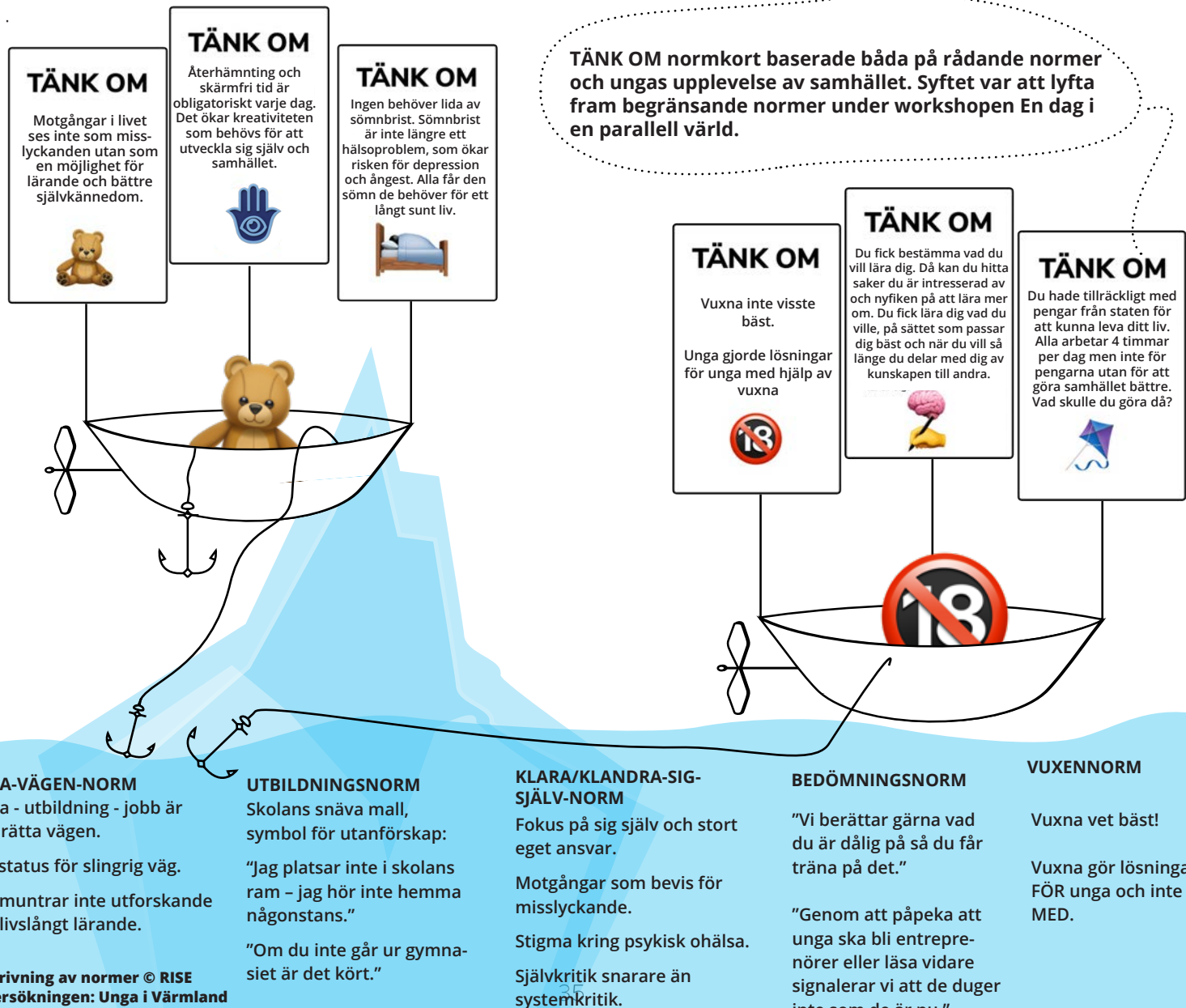
Vad eller vem hjälper dig att må bra psykiskt? Vad får dig att må bra?

Var kommer dina pengar ifrån? Hur klarar du dig ekonomiskt? Vad gör du som bidrar till att samhället fungerar?

Spår av en främjande praktik: En dag i en parallell värld

Att kunna inspirera till samtal kring dagens samhälle och att skapa idéer om en alternativ framtid låg till grund för workshopen "En parallell dag i en parallell värld". Genom att kunna föreställa sig en alternativ värld bortom begränsande normer uppstår möjligheter att tänka nytt och ge plats för andra sätt att se och återskapa system, eller delar av samhället.

I den parallella världen var gemenskap och möjlighet att göra sina egna val centrala. I de parallella världarna som de unga beskrev präglades livet också av lek, allas lika värde och respekt för varandra. Det var en värld i kontrast till de utmaningar som de som deltog kämpar med i den verkliga världen, såsom att skapa bra rutiner, hantera sömnproblem och sociala medier.

Spår av en främjande praktik: Målbilder för vad som är värdeskapande i kontakter med skola, vård och socialtjänst

Inom ramen för piloten har målbilder tagits fram tillsammans med unga och i det arbetet är det de unga som har varit experterna. Målbilderna är baserade på djupintervjuer och workshops med unga med egen erfarenhet av psykisk ohälsa. Målbilderna fokuserar på det som är värdeskapande för individen vid kontakt med skolan, vården och socialtjänsten, och de önskemål som finns om förbättringar.

Nedan finns länk till målbildsarbetet med unga. Här finns även länk till den slutpresentation som hölls av arbetet i Nu börjar vi med barnen! vid ett spridningstillfälle i Södertälje stadshus i december 2023 dit politiker, chefer och företrädare för kommunala verksamheter var inbjudna att lyssna.

Målbilder framtagna tillsammans med unga
- Det här är viktigt för mig!

<p> Ni ser hela mig och mina olika behov – inte bara en diagnos.</p> <p> Jag blir lyssnad på och tagen på allvar, någon fångar upp mig tidigt när jag inte mår bra.</p> <p> Trygga relationer - En vuxen att vända mig till och som tror på mig. Trygga vänskapsrelationer.</p> <p> Jag får stöd att tolka och förstå mina känslor - speciellt i mellanstadiet och runt tonåren.</p>	<p> En meningsfull skola - Någon som ser mina styrkor och förmågor och stöttar mig att lyckas i min egen takt.</p> <p> Jag får stöd att hantera motgångar och jag får tid för återhämtning när jag inte mår bra.</p> <p> Jag får individuellt stöd med rutiner kring min sömn.</p> <p> Jag är delaktig och får ha inflytande i frågor som berör mig.</p>
--	--

[Nu börjar vi med barnen! \(sfris.se\)](https://sfris.se)

[Agenda 2030: pilotprojektet i Södertälje summeras! - Samordningsförbundet i Södertälje \(sfris.se\)](https://sfris.se)

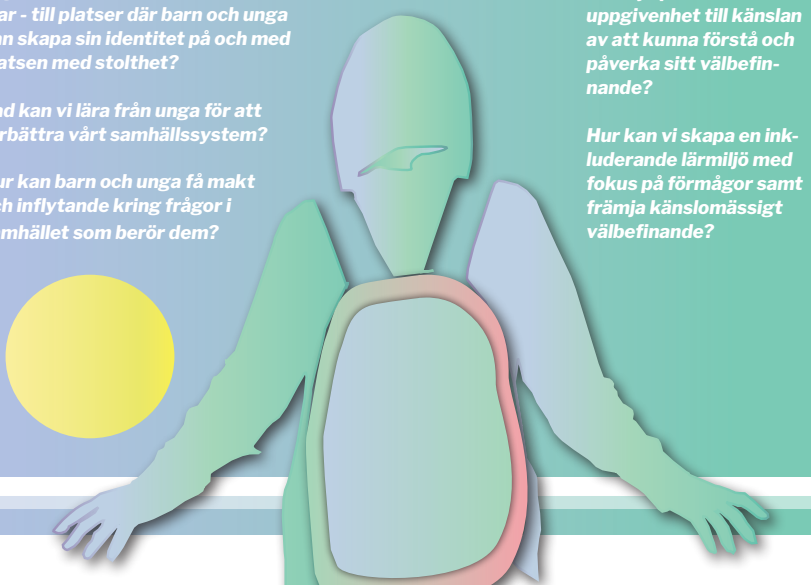
Hur kan vi skifta från platser med negativa berättelser och fördomar - till platser där barn och unga kan skapa sin identitet på och med platsen med stolthet?

Vad kan vi lära från unga för att förbättra vårt samhällssystem?

Hur kan barn och unga få makt och inflytande kring frågor i samhället som berör dem?

Hur kan vi skifta från hjälplöshet och uppgivenhet till känslan av att kunna förstå och påverka sitt välbefinande?

Hur kan vi skapa en inkluderande lärmiljö med fokus på förmågor samt främja känslomässigt välbefinande?

2022

Genomförande av ett flertal intervjuer med barn och unga som hamnat utanför samhället (har avslutat skolan och saknar sysselsättning).

2023

Open Labs masterkurs med åtta studenter från KI, KTH, SU och Södertörns högskola blir en del av arbetet i Södertälje. I samband med detta genomförs besök och intervjuer på Morabergs studiecenter och KAA.

Målbilder tas fram där unga själva agerar som experter i arbetet.

Workshop med deltagare från socialtjänst, elevhälsan, kultur och fritidsverksamheten samt elev-coacher.

Elever deltar på gymnasieskolans kompetensutvecklingsdag tillsammans med lärare, specialpedagoger och annan personal. Kompetensutvecklingsdagen följs upp av intervjuer på gymnasieskolorna och den anpassade gymnasieskolan för att samla fler elevröster kring frågan om närvaro. Elevernas berättelser tematiseras och utgör grunden för två olika samtalsstöd.

Samtalsstöd tas fram i samarbete med unga och pedagoger på KAA. Samtalsstöden ska fokusera på förmågor och styrkor samt stötta unga att bygga upp självförtroende och lära känna sitt egenvärde.

En framtidworkshop om parallella världar hålls med ungdomar från KAA. Under workshopen får unga föreställa sig en alternativ värld och en alternativ framtid.

Slutpresentation hålls vid ett spridningstillfälle i Södertälje stadshus i december 2023. Politiker, beslutsfattare och företrädare för kommunala verksamheter deltar.

2024

Piloten fortsätter efter Nu börjar vi med barnen! avslutats med att testa och implementera de koncept som har tagits fram tillsammans med barn och unga.

SAMTAL MED SKÖRA UNGA

SKÖRD: Ett visuellt samtalsstöd där unga få mer inflytande om vad de vill prata om.

FÖRARBETE: Samskapa, testa, utvärdera, testa igen

NÄRING: Resiliens, egna drivkrafter & resurser

FÖRUTSÄTTNINGAR: Tillit, ett öppet sinne, nyfikenhet

INSTRUKTION FÖR ATT SÅ

DETTA FRÖ:

Viktigt att samtalsstödet utformas tillsammans med unga.

BRA ATT VETA:

Bemötande är viktigt, att med omtanke och nyfikenhet närma sig det.

Lyssna - Konsten att lyssna på riktigt i samtal med unga.

Holistiskt - Viljan att förstå helhet- en, inte bara en del av ungs liv.

Samla många berättelser för att se mönster av gemensamma behov som unga har. Dessa berättelser blir en kraft för att driva föränd- ring.

EN VANLIG DAG I EN PARALLELL VÄRLD

SKÖRD: Samtal kring dagens samhälle och idéer om alternativa framtider med hjälp av att lyfta fram och ta bort begränsande normer.

PLATS: En trygg plats som möjliggör generativt lyssnande och kollektiv kreativitet

INSTRUKTION FÖR ATT SÅ

DETTA FRÖ:

-Börja undersöka varandras åsikter, empatiskt lyssna på den andre och utbyta tankar och idéer. Nyfikna frågor uppmuntras.

-Idéer dyker ofta upp kollektivt. Det är här viktigt att skapa förutsättning för generativt lyssnande och kollektiv kreativitet

-Använd olika tänk om, exempelvis: Motgångar i livet ses inte som misslyckanden utan som en möjlighet för lärande och bättre självkänedom. Vuxna inte visste bäst, unga gjorde lösningar med hjälp av vuxna för unga. Det inte finns osund konkurrens och jämförelse med varandra. I stället inspireras vi och samarbetar med varandra. Fokus ligger på sociala relationer och socialt lärande.

-För att utforska de olika världarna vidare använd gestaltande övningar som exempelvis: Skapa din avatar från en parallell, rita upp vanlig dag i en parallell värld och få syn på en pryl från ditt parallella jag.

BRA ATT VETA:

De parallella världarna utgör ett multivers där det kan se mycket olika ut:

I en av dessa världar är det ingen som dömer dig. Det är inte lika mycket press på dig som individ. Vi är inte lika kritiska mot varandra, då många lyft fram det som patetiskt. I en annan parallell värld sover man extra bra och man mår inte lika dåligt. Det är ett bättre samhälle där man mår bra.

Värmland: Från ett utforskande arbete kring matlandskap för barn och unga till ett ansvarstagande för styrning och organisering

Värmlands fokus har legat på styrning och organisering av det främjande arbetet. I Säffle har det särskilt kommit att handla om hur barn och ungas inflytande kan bli en del i den långsiktiga styrningen med stöd av anställda unga kommunutvecklare och med utvecklad kompetens i att arbeta med delaktighet bland de anställda i kommunen. I Filipstad och Storfors har de utforskat andra typer av beslutsunderlag och i Storfors har det fortsatta fokuset blivit att utifrån en helhetssyn på det främjande hitta stödjande, långsiktiga strukturer där resultat och effekter blir styrande.

Arbetet i Nu börjar vi med barnen!

Värmland har i många år bedrivit ett arbete kring hälsosamma levnadsvanor för barn och ungas hälsa och välbefinnande inom ramen för samarbetet Jämlik barnhälsa. Med Nu börjar vi med barnen! såg gruppen en möjlighet att stärka sitt utforskande arbete med ett främjande perspektiv.

2018 gjordes en nationell sammanställning av data från BVC som visade att Värmland hade den högsta andelen barn med övervikt i hela landet – 16 procent av alla som hade varit på 4-årsbesök. Eftersom det fanns en stark vilja att förstå varför det såg ut som det gjorde etablerades samarbetsgruppen Jämlik barnhälsa. Denna grupp bestod huvudsakligen av folkhälsovetare, personer inom kultur och fritid och idéburen sektor men även av tjänstedesigners från Region Värmland.

Ett utforskande arbete av barn och ungas delaktighet och strukturer för beslutsunderlag

Genom användning av tjänstedesign och systemisk design gjordes en analys kring systemet runt barn och unga i Värmland. Grupperingen Jämlik barnhälsa tog tidigt beslutet att inte skuldbelägga barnen eller individerna nära dem utan att i stället skapa en fördjupad kunskap om systemet kring barn och unga. Ett område som blev tydligt i systemanalysen var barn och ungas matlandskap och hur politiska beslut samverkar med influencers påverkan respektive det utbud och den exponering för ohälsosam mat som barn och unga möter i sina livsmiljöer.

För att bredda lärandet om hur livsmiljöer för välbefinnande kan utvecklas delade gruppen upp sig på två områden. I Säffle blev fokuset att möjliggöra för barn och unga att sätta agendan för vad som är viktigt för dem i sina livsmiljöer samt att ge dem reellt inflytande över förändringar i samhället. I Filipstad och Storfors blev fokuset att undersöka hur de beslutsunderlag som finns gällande data kring barn och ungas välmående skulle kunna utvecklas. Tillsammans skapades därmed möjlighet att både utforska processer kring barn och ungas delaktighet och strukturer för beslutsfattande.

Det samlande arbetet har hållits ihop av grupperingen Jämlik barnhälsa som utgörs av:

Region Värmland:

Andre Szelez, tjänstedesigner och processledare

David Relan, tjänstedesigner och processledare

arl Hast, processledare

Jannette Grahn Vera, folkhälsostrateg

Marika Andersson, folkhälsostrateg

Säffle kommun:

Fredrik Eriksson, friskvårdskonsulent,

Malin Sjöman, folkhälsosamordnare,

Daniel Rimfjäll, Friskvården i Värmland,

Youth 2030

Anställda unga kommunutvecklare

Filipstads kommun:

Johanna Höjd, projektledare samt ansvarig för Fritidsbanken

Fritidsledare, representanter från Fritidsbanken och extern datascientist.

Storfors kommun:

Anne-Louise Izindre, verksamhetsutvecklare, tillsammans med processtöd. Styrgrupp med kommunledningen i Storfors. Arbetet sker med chefsgrupp och med politiken genom kommunstyrelsen.

Intervjuer och workshops med barn och unga:

- Sex ungdomar anställda som kommunutvecklare, Säffle kommun
- Två ungdomar anställda som regionutvecklare, Region Värmland
- Systemkartläggning med barn och unga , foodscape (innan Nu börjar vi med barnen!)
- Ett 100-tal ungdomar i högstadieålder.
- Idéverkstäder, Hackathons, med mera
Ett 30-tal unga i högstadieålder

Säffle kommun med fokus på barn och ungas delaktighet

Säffle ligger i närheten av Väneren och är en gammal jordbruksbygd. Det är också Sveriges yngsta stad med idag 15 011 invånare (2023). EPA-traktorerna är många och välkomnas i centrum och med parkeringar vid skolan. Många kommer till Säffle för att besöka den anrika Säffleoperan och ett badhus som är "ett av Sveriges modernaste".

Ungdomsinflytande handlar relativt lite om ungdomarna egentligen, mer om de vuxna och strukturerna som är.

Tjänsteperson i Säffle kommun

I Säffle kommun fanns ett intresse för och möjlighet att utforska delaktighet. Säffle kommun ville dessutom bidra med 100 000 kr för att utveckla något i samhället som skulle stärka barn och ungas välbefinnande. Tillsammans med Youth 2030 inleddes en utforskande process kring ungas delaktighet och man ställde sig fråga: "Tänk om barn och unga fick sätta agendan för vad som är viktigt i sina livsmiljöer men också fick reellt inflytande kring det. Platser där barn och unga finns: Mekargaraget, Matsalen, Idrottsföreningen, Torget, Fritidsgården."

I projektgruppen konkretiserades arbetet med två målbilder:

- Tillsammans vill vi riva hinder mellan unga och makten och göra unga delaktiga i beslut som barn och unga är berörda av.
- Vi vill göra det för att vi vet att delaktighet och inflytande är viktiga friskfaktorer för hälsa men också för att vi tillsammans ska lyckas i omställningen mot ett främjande-system.

Den övergripande frågeställningen formulerades som vilka strukturer som behövs för att riva hinder mellan unga och makten. Den situerad frågeställningen formulerades som hur kan vi göra det möjligt för barn och unga att sätta agendan för vad som är viktigt i sina livsmiljöer och ge dem reellt inflytande kring att förändra livsmiljöerna. Detta har sedan utforskats på olika sätt.

Spår av främjande strukturer: Barn och unga som etnografer i sina lokalsamhällen

I Säffle vill de möjliggöra för barn och unga att bli etnografer genom att med olika verktyg skapa förutsättningar för dem att samla in och synliggöra de utmaningar som finns närvarande i deras livsmiljöer och sociala sammanhang. De vill se till att det blir synligt för vuxna hur barn och unga upplever sina livsmiljöer och samtidigt ge barn och unga ett tolkningsföretreträde kring de utmaningar de identifierar liksom reellt inflytande kring det som är viktigt att förändra. Det handlar inte om att samla in önskelistor från barn och unga utan ramarna för vad som är möjligt har funnits närvarande i processen och samarbetet.

Säffle har arbetat med idéverkstäder som här har syftat till att möjliggöra för barn och unga att sätta agendan för vad som är viktigt i deras livsmiljöer och sociala sammanhang. Ett centralt tema som identifierades var trygghet varpå ett Hackathon för trygghet ordnades. Det åtföljdes sedan av en trygghetsvandring.

"I skolan är det stökigt, då blir det svårt att koncentrera sig."

"Jag är rädd för att vara ute själv på stan när det är mörkt"

"Vuxna i Säffle bryr sig inte så mycket om ungas problem."

Det här är citat från unga i Säffle från september 2022. De exemplifierar något vi såg var tydligt i samtalen med unga - att unga i Säffle idag inte känner sig sedda, tagna på allvar eller trygga i sin vardag. Det är därför vi ville bjuda in till ett Hackathon - där unga och beslutsfattare tillsammans får mötas, lyssna till varandra och ta fram lösningar för att göra Säffle bättre för alla som bor här.

Youth 2030

Men det är viktigt att poängtera att det varken har varit det Hackathon för trygghet som ordnades eller trygghetsvandringen som aktiviteter som har varit i fokus för utforskandet. Det är tillfällena, forumen, arenorna och metoderna för att öka barn och ungas inflytande som har stått i fokus. Utforskandet har handlat om att förstå vad som händer i kommunen men också bland barn och unga när förutsättningarna för inflytande stärks.

Spår av en främjande praktik: Trygghetsvandringar

Eftersom ungdomarna vid det Hackaton som ordnats hade pekat ut trygghet som ett viktigt område ordnade Säfte kommun trygghetsvandringar med ungdomarna där ungdomarna själva fick beskriva var de kände sig trygga och var det kändes otryggt och varför. En ungdom beskrev att de under vandringen påpekade att det fanns gångvägar som var mörka och som ofta användes på kvällstid. Hon sa också att det var mycket enklare att både komma på och visa var problemen fanns när man gick runt i staden jämfört med att försöka förklara. Kommunen var också förberedd på att sätta in resurser efteråt. De förbättrade till exempel belysningen på den plats som hon pekat ut några veckor efter aktiviteten. Ungdomen lös upp när hon beskrev hur det kändes att kommunen hade lyssnat på henne och att hon hade kunnat påverka.

Det har varit en medveten process för att lära om hur arbetet kan utvecklas framåt med att låta barn och unga sätta agendan för vad som är viktigt och att låta deras berättelser användas som vägledning för utvecklingen. Det har involverat ett aktivt arbete för att stärka barn och ungas möjligheter till delaktighet och ett arbete för att deras erfarenheter, perspektiv och kunskaper av vuxna ska erkännas som värdefulla för att förstå vad som främjar barn och ungas välmående.

En viktig förutsättning för detta har varit att stötta vuxna i att utveckla sin förmåga att arbeta med barn och unga. Att vuxna behöver lära sig att inte ta över, inte tolka barn och ungas upplevelser osv. Tillsammans med Youth 2030 kommer kommunen fortsätta arbeta för att stärka arbetet med barn och ungas delaktighet.

Spår av främjande strukturer: Unga kommunutvecklare

Säfte kommun tog nyligen initiativet att anställa sex unga kommunutvecklare. Idén om kommunutvecklare kom från Munkfors kommun, som något år tidigare genomfört ett projekt tillsammans med Youth 2030. I Säfte har ungdomarna anställts direkt under kommundirektören som numera har timslånga möten varje vecka med ungdomarna. De har också återkommande möten med kommunstyrelsens ordförande där ungdomarna får en mer direkt möjlighet att diskutera utvecklingen i kommunen med den högst ansvariga politikern i kommunen.

Region Värmland provar också att anställa ungdomar som unga regionutvecklare. Det genomförs som en pilot där unga själva ska ta fram metoder för hur unga kan engageras. Under 2024 startas även ett strategiskt samarbete med Youth 2030 inom den regionala koordineringen för psykisk hälsa. En grupp barn och unga ska bidra med sina egna kunskaper och erfarenheter, men även utforska vad andra unga säger.

Det är enklare för oss att prata med andra unga. De blir mer nyfikna när vi kommer än när en vuxen pratar.

Ung regionutvecklare i Värmland

Spår av en främjande praktik: Nationella aktörer på besök på ett Hackathon i Säffle

"Vi är mest ute och sladdar, det är kul! Finns inget annat att göra.... direkt. Vill ni sladda?"

sa en kille i nian som gav oss en rundtur i en av de cika hundra EPOR som stod parkerade utanför högstadiet i Säffle, och vi sladdade på en blöt grusväg ner mot Flå, en av samlingsplatserna vid ån som rinner genom staden.

Säffleoperan stoltserar vid ån och ett helt nytt badhus presenteras när vi från Samordnaren och Samhällsnytta besöker Säffle. På kommunhuset i Säffle finns en vacker intarsia som täcker en hel vägg, den berättar om Säffle som en jordbruksbygd tillsammans med akvareller av Värmlandskonstnären Lars Lerin. I ett av rummen ligger en enorm ljusrosa matta från textilkonstnären Märta Mås, som kommundirektören Ingmar Rosén med glädje visar upp. Det är också i detta rum som han en gång i veckan kommer träffa ungdomar som anställts i Säffle kommun som kommunutvecklare, men detta har inte hänt än.

Det är något annat att gå på gågatan i Filipstad, eller ta pendeltåget till Södertälje och gå genom gångtunneln och uppför trapporna till ett modernt stadshus. Just i Säffle denna kväll finns ett par personer som har beställt pizza och ordnat så att ungdomar, politiker och vi från Stockholm får en kväll tillsammans på fritidsgården, som ligger i ett gammalt tegelhus. På plats finns också Youth 2030 som tillsammans med Säffle kommun och fritidsgården har ordnat ett Hackaton.

Vid ett bord sitter Gabriel Wikström, Nationell samordnare för Agenda 2030, och Ingmar Rosén, kommundirektör i Säffle kommun, tillsammans med tre ungdomar. En kille sitter och väger på stolen med en svart keps långt neddragen och en vit luva över. Han är här för att han har blivit övertalad av sin fritidsledare med löften om pizza och att han också ska få möjlighet att prata om hur Säffle kan bli bättre för de unga.

Vid bordet väljer de ett av de ämnen som gemensamt tagits fram tidigare vid en workshop med unga om vad som behöver åtgärdas i Säffle. De väljer "droger". Killen i fråga vet mycket om detta och när han säger något lyssnar de andra, och särskilt de vuxna lyssnar nyfiket. Enligt fritidsledaren verkar

killen lite överraskad ver att någon lyssnar och ställer följdfrågor till honom om hur saker fungerar, i stället för att förmana och att kunskap om droger i skolan helt plötsligt var en kunskap som efterfrågas och inte något att skämmas över. Han lutar sig fram och sätter armbågarna på bordet och fortsätter att prata.

Efter samtalet är samtliga vid bordet upprymda. Gabriel Wikström och Ingmar Rosén, som sedan kommer att engagera sig i delaktighetprocessen, säger att de tycker att det är självklart att vi ska ta med barn och unga eftersom de har djupa kunskaper om de situationer man vill förändra. Killen har fått använda sina kunskaper och han säger att han känner sig lyssnad på och hoppas att han har bidragit till en möjlig förändring.

Det var tydligt att flera unga kände sig stärkta den kvällen av att just få sin röst hörd. Det hände också mycket hos de vuxna i rummet. De fick stora insikter i hur mycket det går att lära av unga kring ämnen som just unga är experter på. Men också hur mycket det går att lära av varandra, på så kort tid.

Vad är ett Hackathon: Före ett Hackathon formuleras själva temat/problemområdet. I det här fallet formulerades temat "trygghet" utifrån vad unga själva berättade under två workshops i Säffle hösten 2022. Under ett Hackathon samlas experter för att tillsammans ta fram lösningsförslag kring ett tema/ problemområde. Experterna behöver inte förbereda något i förväg utan guidas genom processen av ledare på plats. Efter ett Hackathon tas lösningsförslagen vidare. I det här fallet kommer några av lösningsförslagen att testas lokalt för att se om det får positiva effekter på den upplevda tryggheten i kommunen. En lärdom från det Hackathon som ordnades i Säffle var att en aktivitet likt denna troligtvis behöver ske på dagen för att fler ska kunna delta.

Filipstad och Storfors – bra beslutsunderlag och mätbara resultat för barn och ungas välbefinnande

Filipstad är en mellanstor kommun med 10 034 invånare (2023), med Barilla som den största arbetsgivaren. Här har också Fritidsbanken med utlåning av fritidsutrustning etablerat sig. Strax söder om Filipstad ligger Storfors kommun. Med sina 3 801 (2023) invånare är Storfors en av landet allra minsta kommuner, men med en av de längsta strandlinjerna, hela 570 kilometer. Storfors blev utsedd till Sveriges bästa skolkommun för något år sedan. Välbefinnande är viktigt och man satsar bland annat på gratis frukost, som varje morgon serveras av elever till kommunens alla elever och lärare.

Skolan har sedan många år tillbaka arbetat med relationsbyggande. Bland annat har vi rest till England och Polen för att sätta gruppen. Vilket vi har gjort i över 20 år. Att Storfors kommun utsågs till bästa skolkommun för några år sedan berodde bland annat på att eleverna presterade bättre än sina socioekonomiska förutsättningar, att skolan gör flera aktiviteter som stärker relationer.

Annelie Izindre, skolchef, Storfors kommun

Data för bra beslutsunderlag

Jag har underlag från föreningslivet men inget som synliggör behovet av pulkabackar.

Beslutsfattare i Värmland

I beslutsunderlag för att skapa förutsättningar för rörelse och fysisk aktivitet inkluderas inte alla barn och unga. Underlagen grundar sig främst på information från föreningslivet och den organiserade idrotten. Det innebär att det finns en risk att förståelsen för och möjligheten att stötta de som rör på sig utanför föreningslivet missas.

Tillsammans med Fritidsbanken, med en målbild att vara 2000-talets folkbibliotek för fysisk och social aktivitet, och Filipstad och Storfors kommuner undrade man: Vad händer när beslutsfattare kan utgå från ett bredare beslutsunderlag kring sina invånares rörelse än det som de har tillgång till idag? Den övergripande frågeställningen var: Vilken information behöver finnas på bordet för att beslutsfattare ska kunna skapa mer jämlika förutsättningar för barn och ungas rörelse? Med denna som utgångspunkt påbörjades ett utforskande arbete.

Workshop på Fritidsbanken i Filipstad med beslutsfattare samt andra deltagare med olika erfarenheter av datainsamling: statistik och levd erfarenhet. Foto: Matilda Legeby

Spår av främjande strukturer: Från det objektivt mätbara till det subjektivt erfarna

Det var många som kunde notera de positiva effekterna för barn och unga med Fritidsbankens verksamhet. Till exempel kunde man i skolan se mer aktivitet på skolgårdarna där Fritidsbanken ordnade med bodar med idrottsutrustning men också med rockringar och sparkcyklar, som skoleleverna kunde låna på rasterna. Men det var fortfarande svårt att få fram bra siffror som beskrev det resultat som man såg.

I Filipstad genomfördes därför en så kallad datasprint, en workshop som samlade olika professioner från olika hierarkiska nivåer för att gemensamt arbeta med olika dataunderlag som skulle kunna utgöra beslutsunderlag kopplat till rörelse. Det var statistik från olika organiserade verksamheter, olika rapporter som beskrev barn och ungas rörelse, utlåningsdata från Fritidsbanken med mera. Med fanns även professioner, bland annat skolsköterskor, som arbetar nära barn och unga för att försöka förstå i vilken kontext datan uppstår.

Det är sällan professionernas erfarenheter och kunskap efterfrågas som beslutsunderlag. Men en insikt vid datasprinten var de viktiga perspektiv och kunskaper de hade att tillföra. Dessutom blev professionerna stärkta i sin roll när sådan information efterfrågades.

Att den data som finns i tillgänglig statistik inte ger hela bilden av verkligheten blev tydlig vid datasprinten. Det saknas ofta pusselbitar för att kunna fatta välgrundade beslut om den data som används enbart är kopplad till den organiserade idrotten. Men en insikt från arbetet är att det tar tid och är dyrt att få fram mer nyanserade data. Det har också varit svårt att hitta bra sätt att samla in kvalitativa data på. Men det finns i Storfors fortsatta ambitioner att utveckla beslutsunderlagen.

Vi måste redovisa resultat i ett äldre sätt att göra samtidigt som vi bygger upp ett nytt. Det finns även krav på redovisning och resultat i det 'gamla' systemet, samtidigt som kommunen behöver skapa handlingsutrymme och tillit till det nya. Det kan på kort sikt tolkas som ett icke resultat. Hur lyckas man mata monstret men ändå behålla handlingsutrymmet?

Ann-Louise Izindre, verksamhetsutvecklare, Storfors kommun

Spår av främjande strukturer: Långsiktig finansiering och mål

All fakta på bordet för beslut var vår ingång, men vi har synliggjort att det inte spelar någon roll hur beslutsunderlaget ser ut. Om vi inte kommer åt den ekonomiska logiken, eller den politiska ingången för besluten.

Carl Hast, processledare, Region Värmland

En insikt från arbetet med data var att det inte räckte att komplettera med kvalitativa data för att göra det främjande till ordinarie verksamhet. Storfors kommun öppnade då upp för ett fortsatt samarbete runt beslutslogiker.

Vid ett möte samlades kommunchef, skolchef, resursstöd på skolan och kommunstyrelsens ordförande. Under träffen synliggjordes kommunens främjande arbete jämfört med det förebyggande och åtgärdande arbetet med stöd av processledarna på regionen som använde sig av en visualiseringsövning (med hjälp av en vattenfallsmetafor). Övningen synliggjorde både vikten av ett arbete med skyddsfaktorer och att kommunen saknade främjande arbete. Övningen bidrog till en insikt hos kommunledningen om behovet av ett mer uthålligt främjande arbete samt skapade ett intresse för hur främjande arbete skulle kunna integreras i den ordinarie verksamheten.

Ett mål för Storfors är att bli mer långsiktig i sin planering och sitt agerande. Målet är att kunna se insatser och värdera hur de påverkar över tid och hur det kan styra inriktningen. I en process med politiker i kommunstyrelsen användes ett pågående budgetarbete som grund för en dialog om satsningar på kort och lång sikt, om kostnader kontra investeringar och liknande. Den allmänna uppfattningen var att kommunens budgetarbete utgår från och även förstärker ett kortsiktigt agerande. Samtidigt som i stort sett 90 procent av budgeten som läggs är densamma från år till år. Det borde därför kunna finnas möjligheter att låta en viss del av budgeten faktiskt kunna hanteras med en längre tidshorisont.

De frågor som väcktes i arbetet var varför sociala insatser planeras på kort sikt trots att relationer och exempelvis bemötande kräver ett långsiktigt arbete. Exempelvis är uppskattade ungdomsresurser anställda på projektmedel, vilket gör att deras anställningar hela tiden riskerar att avslutas.

Kommunen kommer nu fortsätta med ett visionsarbete, som en del i den långsiktiga inriktningen, och kommer på olika sätt försöka involvera invånarna i det arbetet. Man ser också att samverkan är nödvändig men att den inte fungerar på ett bra sätt i dagsläget. Kommunen vill därför prova att sammanföra olika resurser där alla ska arbeta mot samma mål. Kommunen planerar att göra ett omtag i sitt arbete med enkla mål som styr mot det främjande arbetet.

Vi gör mycket bra saker för barn och unga i Storfors, men skulle vilja gå mer på djupet för att förstå om eller hur barn och unga får verklig nytta av dem. Nu gör vi om våra mål som ska vara enkla att arbeta mot, och startar ett arbete med att förstå hur det faktiskt blir bättre för individerna i kommunen.

Johan Rosqvist, kommunchef i Storfors

Insikter om en utforskande process som sker på okänd mark, där ingångsfrågor ändras och fördjupas

I arbetsgruppen Jämlik barnhälsa och i kommunerna har man gett sig ut i ett utforskande arbete där ingen har känt till hur vägen framåt ser ut. I både i Säffle och Storfors har arbetssätt utmanats. Gruppen har aktivt arbetat med att skapa relationer för att både kunna stötta och förstå möjligheterna att utmana och utveckla respektive kommun.

Vi tagit ett aktivt ställningstagande i kommunen att göra detta, det har varit viktigt. Och det är ledningsstrukturen som vi pratar om att förändra. Både horisontellt och rätt upp i styrkedjan. Det är här vi kan göra skillnad. Vi har ett mycket duktigt och modigt ledarskap och politiskt ledarskap i kommunen som gör att vi vågar testa detta. De regionala processledarna är otroligt duktiga på att leda oss. De ställer obekväma frågor så vi får tänka till både 1, 2, 3, 4 och 5 gånger. Lite irriterande som en politiker sa till oss, men det gick från en misstro till att vända och tänka att - fan detta är ju bra! Vi vet inte riktigt vad vi varit med om men det är bra!

Ann-Louise Izindre, verksamhetsutvecklare, Storfors kommun

En framgångsfaktor enligt de regionala processledarna har varit timingen i projektet. I medskapande processer är en av utmaningarna att få med sig deltagare i processen, eftersom det är genom alla deltagarnas samlade kunskap som nya insikter kan födas. För att förstå deltagarnas respektive intressen behövs ett inlyssnande och en förståelse för vad personerna som ska delta är intresserade av, och varför. Det är viktigt att arbetet blir värdeskapande också för dem som deltar och för dem som processen syftar till att förbättra för.

Det lokala är viktigt, det måste handla om en fråga som man vill lösa ut. Vi som region och stöd kan inte komma in och ge stöd i en designprocess bara för att vi tycker det är roligt. När man arbetar i komplexa samhällsutmaningar arbetar man med en hög nivå av ovisshet. En utforskande process med principer kan stötta hur den ovissheten kan hanteras, men det kommer fortfarande vara påfrestande att ge sig ut i det okända. Så här i efterhand ser vi att vi fokuserat mycket på förutsättningarna för att skapa något, det är där det har landat i både Säffle och i Storfors. Vi har inte varit grundfrågorna trogna, där det började utan det har blivit något annat, fast som ändå har med detta att göra. Och det har funnits en vilja att utforska det där okända, det kanske hänger ihop med långsiktighet och nyfikenhet. Det har också varit en grej att faktiskt kunna forma arbetet längs vägen.

Carl Hast, processledare, Region Värmland

Gruppen Jämlik barnhälsa har beskrivit något de vill veta och förbättra, utan att beskriva exakt vad eller hur. Det har fungerat som en dragkraft och motivation i gruppen.

Det är utmanande att jobba så här utforskande. Det är utmanande att inte definiera exakta resultatmål. Man får verkligen jobba på att känna sig bekväm med att inte veta.

Malin Sjöman, folkhälsosamordnare, Säffle kommun

Det blir ett annat arbetssätt när man får utrymme att tänka och arbeta långsiktigt. Det gör att det går att hålla i utan att tappa processens kärna. I ett kortare projekt är det lätt att man tappar både det spontana och kärnan, det blir ett annat fokus på att leverera och rapportera. Vi hade inte varit så utforskande om vi inte hade haft den förutsättning vi fått från våra chefer på regionen. De har inte skyndat på och jagat resultat, utan de har varit ett stöd för att hålla i den här processen och jobba vidare.

Jannette Grahn Vera Gajardo, folkhälsosstrateg, Region Värmland

I strukturen för Jämlik barnhälsa ser man fördelarna och handlingsutrymmet som följer av att deras samarbete bygger på handskakningar och gemensamma målbilder som utgör informella kontrakt. Detta har gjort att det har gått snabbt att engagera aktörer och prova saker i liten skala för att sedan lära sig mer. Men man har också stött på svårigheter och synliggjort hindrande normer för att man främst har strukturerat arbetet internt genom relationer. Från de större organisationerna, som de i Jämlik barnhälsa tillhör, har rollbeskrivningar och resultatmål efterfrågats men som gruppen inte har beskrivit i traditionell mening.

Arbetet har fungerat bra i de relativt goda tider som varit. Men nu när ekonomin inte är lika god finns risker att det som inte finns tydligt avtalat skärs bort.

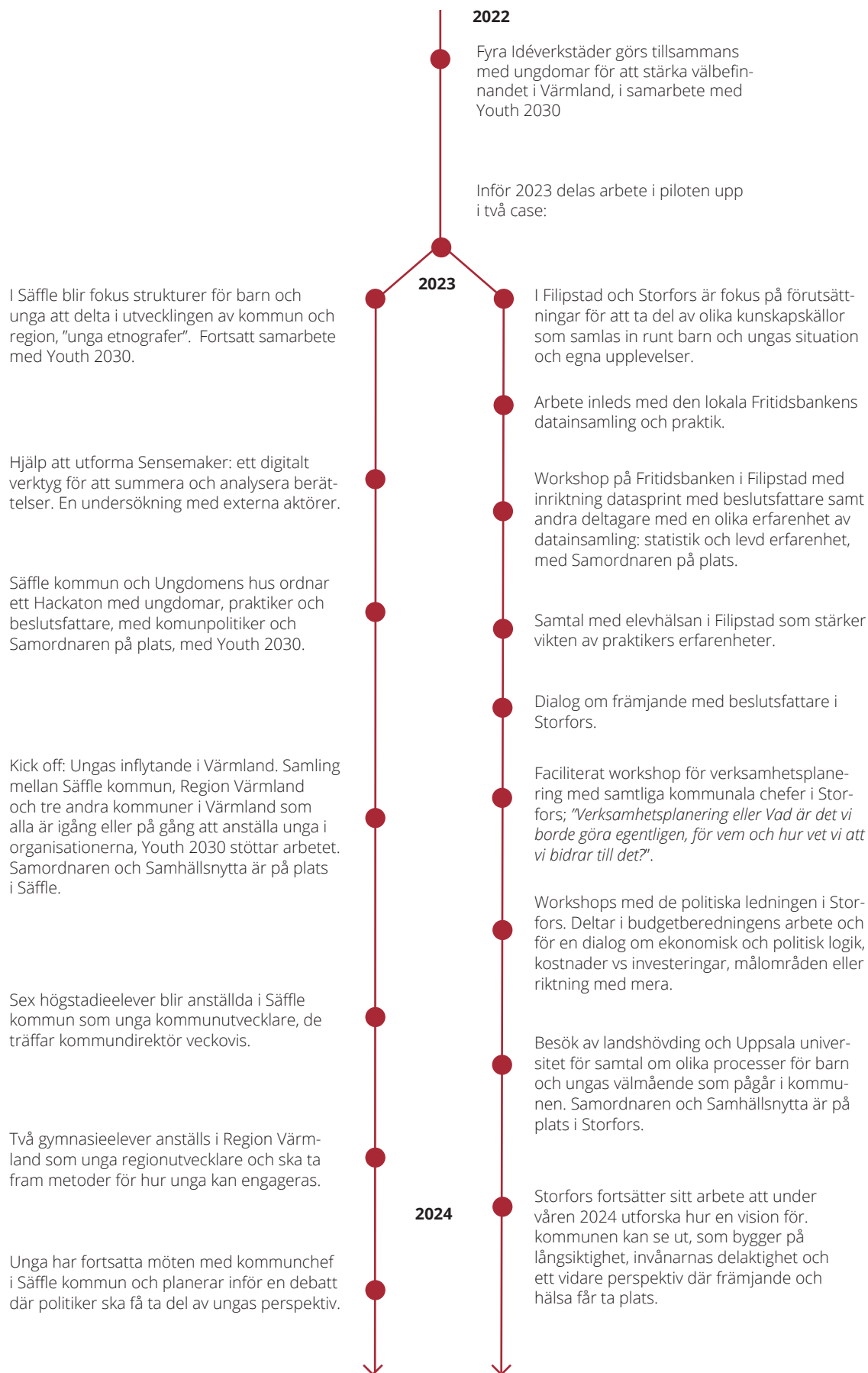
Det finns fördelar med tydliga avtal och av kontrakt skyddade arbetstimmar för att kunna bedriva utforskning. Samtidigt som just relationer kanske klarar sig bättre genom svårare tider än avtal och kontrakt, som kan uppfattas vara transaktionell och där man inte upplever sig ha samma plikt eller ansvarskänsla.

André Szeles, processledare, Region Värmland

Tidslinje över arbetet i Värmland

Arbetet med främjande bygger på tidigare arbeten i strukturen Jämlik barnhälsa:

Hela Jämlik barnhälsa består av: tre kommuner + Region Värmland, Tandvården, Fritidsbanken, Friskvården i Värmland. Med styrgrupp - först kommunchefer - delegerat till styrgrupp.

UNGAS RÖSTER SOM RIKTNING FÖR ARBETET

SKÖRD: En riktning för alla att organiseras runt. Människor, aktiviteter och resurser.

FÖRARBETE: Bestäm att ni vill låta barns och ungas behov och röster ska få guida utvecklingsarbetet.

NÄRING: Använd berättelser som näring. Hur kan dom synliggöras, kommuniceras och arbetas med?

PLATS: Så berättelse:fröet på en plats med mycket sol. Där många kan få syn på, ta del av och samlas kring berättelserna.

INSTRUKTION FÖR ATT SÅ DETTA FRÖ:

1. Samla berättelser från unga
2. Vad säger de?
3. Fråga er själva: Vilka berättelser vill ni höra mer av? Vilka berättelser vill ni höra färre av?
4. Jobba tillsammans med unga och kring frågeställningen: Hur skulle vi kunna få fler önskvärda berättelser och färre berättelser som inte är önskvärda?
5. Tillhandahåll verktyg och resurser för att de ska kunna ske.

OBSERVERA:

Solljus behövs för att frön ska kunna gro. När en planta får för lite sol, söker den sig mot solen. Solen blir dess riktning.

Det är berättelser från människors vardag som ger makt. Kulturer spelar roll och kulturen speglas i berättelserna.

Det är inte upp till dig att föra ett nytt narrativ eller nya berättelser, men du kan stötta i att förstå dagens narrativ och jobba med målgruppen för att söka ett mer hållbart narrativ när det behövs. En riktning för det gemensamma.

HACKATHON

SKÖRD: Unga och makten stärker varandra genom ett jämlikt deltagande och samskapande.

FÖRARBETE:

- Agendan sätts av unga
- Depowering av beslutsfattare
- Empowering av unga

INSTRUKTION:

1. Lyssna efter aktuella frågor bland barn och unga. Det kan ni göra på flera sätt: häng på stan, genomför en idéverkstad, gör en trygghetsvandring, samla på berättelser från målgruppen.
2. Boka ett datum för Hackathon som passar för målgruppen.
3. Bjud in deltagare både från målgruppen och makten.
4. Förbered målgruppen med en empowerment och makten med depowering.
5. Genomför Hackathon.
6. Ta ansvar och förvalta och odla majs, squash och bönor tillsammans.

NÄRING

- Deltagande bland med av både unga och beslutsfattare
- Fler unga än vuxna i rummet
- Aktuell fråga
- Pizza

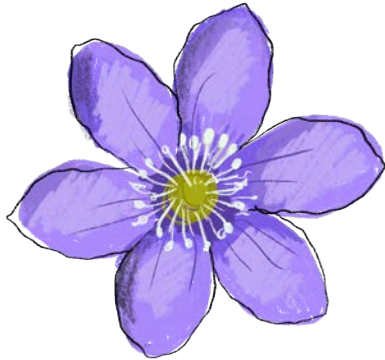
BRA ATT VETA:

Odla majs, squash och bönor tillsammans.

3 systrar är en odlingsmetod utvecklad bland ursprungsbefolkningen i Nordamerika. Majs är bra klätterstöd för bönor, bönor fixerar kväve och gödslar jorden och squash breder ut sig och skyddar jorden.

Unga och makten kan stärka varandra, fundera på vilka som kan agera majs, bönor och squash i den processen.

DATA SOM BERÖR PÅ RIKTIGT

SKÖRD: Perspektiv, insikt, uppenbarelse, hopp och tro att det går att förbättra/förändra

FÖRARBETE: Hitta forskningsbaserad kunskap om främjande och förebyggande insatser

NÄRING: Vilja att förstå, förmedla och synliggöra data som berör en

MIKROORGANISMER: Invånare, platser, näring (ekonomisk), maskar (eldsjälar), mycelium (civilsamhället)

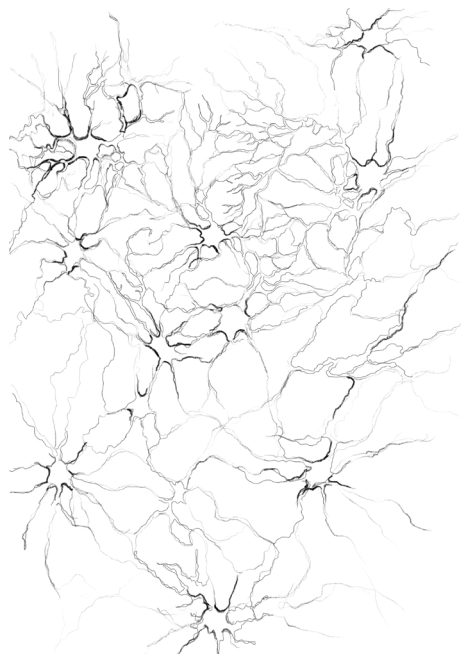
INSTRUKTION FÖR ATT SÅ DETTA FRÖ:

1. Hitta attraktiva sticklingar som finns gömda i torra forskningsrapporter och inte har näring

2. Testa visualisera dem och visa dem ljus, se om de växer, exponera dem för människor

3. Testa genom dialog, prova olika underlag eller sätt att kommunicera

FÖR ATT FÅ EN BÖRDIG JORD

SKÖRD: Förutsättningar för att främja den lokal växtlighet

FÖRARBETE: Ni måste ha mark som ni kan odla på, arrende eller ägande

NÄRING: Personer som känner till kontexten

MIKROORGANISMER: Invånare, platser, näring (ekonomisk), maskar (eldsjälar), mycelium (civilsamhället)

INSTRUKTION FÖR ATT SÅ DETTA FRÖ:

1. Känn på jorden och skicka efter en jordanalys för att förstå sina förutsättningar.

2. Se vilken näring eller mikroorganism behövs.

3. Skapa förutsättningar för mikroorganism, ser till att det finns näring (resurser) och yta

4. Börja så frö och se vad som växer.

BRA ATT VETA:

Måste anpassas eftersom alla har olika förutsättningar, och aktivitet bygger på aktivering och delaktighet. Utan detta blir jorden dött

FÖRMÅGOR:

Lyssna, förstå data i sitt sammanhang, öppna för yttre påverkan (sporer)

